

Nr 1

Memorial med överlämnande av fullmäktiges i riksbanken till bankoutskottet avgivna berättelse.

Bankoutskottet, som vid sitt första sammanträde denna dag emottagit den av fullmäktige i riksbanken, jämlikt föreskrift i 37 § lagen för Sveriges riksbank, till utskottet avgivna berättelsen om bankens tillstånd, rörelse och förvaltning under år 1964, får härmed enligt gällande instruktion till riksdagen överlämna samma berättelse.

Stockholm den 14 januari 1965

På bankoutskottets vägnar:

C. G. REGNÉLL

Närvarande:

från första kammaren: herrar Ståhle, Hilding, Gustaf Henry Hansson, Åke Larsson, Palm, Nils Theodor Larsson och Åkerlund;

från andra kammaren: herr Regnéll, fru Renström-Ingenäs, herrar Berglund, Franzén i Motala, Bengtsson i Landskrona, Larsson i Umeå och Ekström i Iggesund.

Till Riksdagens Bankoutskott

Jämlikt föreskrift i 37 § lagen för Sveriges Riksbank får fullmäktige i riksbanken härmed till bankoutskottet avgiva berättelse angående riksbankens tillstånd, rörelse och förvaltning under år 1964.

Kreditpolitiken

Den svenska ekonomin kännetecknades under 1964 av en tilltagande expansion. Investeringarna och exporten visade för året som helhet en stigande tillväxt, och lagerminskningen förbyttes i lagerökning. Konsumtionsökningen var dessutom endast obetydligt mindre än under föregående år.

Den försvagning av konjunkturläget, som gjorde sig märkbar under 1962, bröts redan under första halvåret 1963. Den kraftiga tillväxten i bostadsbyggandet samt i kommunernas och handelns investeringar fortsatte i ungefär oförändrad takt. Därtill kom en mycket kraftig ökning av konsumtionen och en snabb tillväxt av exporten. Under 1964 förstärktes expansionen, men den hade i huvudsak samma mönster som under 1963. Framför allt gällde detta investeringarna med stagnation för industrin och kraftverken och kraftig ökning för bostadsbyggandet, kommunerna och handeln. Den totala investeringsvolymen kan beräknas ha ökat med drygt 6 % under 1964 mot omkring 5 % under 1963. Exportvolymen beräknas ha ökat med $9\frac{1}{2}$ % mot $8\frac{1}{2}$ % året innan. Den kraftigaste ökningen sammanhängde dock med omsvängningen i lagerinvesteringarna. Totalt uppskattas de olika förändringarna i försörjningsbalansens poster ha medfört en ökning av bruttonationalprodukten med $5\frac{1}{2}$ % à 6 % under 1964 att jämföras med $4\frac{1}{2}$ % under 1963. Sett från produktionssidan bidrog industrin i hög grad till den stegrade tillväxttakten genom en ökning av produktionen med 9 % mot $5\frac{1}{2}$ % året innan. Särskilt påtaglig var därvid expansionen inom verkstadsindustrin.

När expansionsbetonade konjunkturutsikter började framträda under våren 1963, lades kreditpolitiken om i återhållande riktning. Affärsbankerna erinrades om att de tidigare rekommenderade kvoterna för den totala likviditeten — 30 % för större och 25 % för övriga banker — måste iakttagas, och kassalikviditeten i banksystemet, som redan från hösten 1962 hade börjat försämrats, reducerades ytterligare. I juni höjdes riksbankens diskonto med $\frac{1}{2}$ % till 4 % och under sommaren och hösten emitterades statslån till höjda räntor och ett stramt kreditmarknadsläge bibehölls. I början av 1964, då konjunkturuppgången blivit enhetligare och stegringstendenserna starkare, vidtogs ytterligare åtgärder. Kreditåtstramningen hade drivits så långt, som vid rådande ränteläge bedömdes vara möjligt. Tillväxten i kreditströmmen från affärsbankerna hade visserligen

upphört, men den uppnådda höga nivån hade bestått. Den 31 januari genomfördes en ny diskontohöjning, också nu med $1/2\%$ till $4\ 1/2\%$.

När emissionsverksamheten under hösten 1963 kom igång efter sedvanligt sommaruppehåll, steg de långa emissionsräntorna liksom de bundna reverslåneräntorna mer än vad diskontot höjts i juni samma år. I samband med diskontohöjningen i januari 1964 följde däremot både nämnda obligationsränta och kreditinstitutens ut- och inlåningsräntor i stort sett helt diskontots rörelse. Staten emitterade ett långfristigt lån till $5\ 3/4\%$ och övriga låntagarkategorier anpassade sina emissionsräntor i anslutning därtill med en högsta ränta av 6% . De bundna utlåningsräntorna är relativt fast knutna till emissionsräntorna och kom för olika låntagarkategorier att ligga spridda i närheten av 6% . För obundna lån blev bottenlåneräntan $5\ 3/4\%$. Räntan för inlåning med 12 månaders uppsägning — uppjusterad den 1 januari med $1/4\%$ — fick efter en halvprocentig stegring i anslutning till diskontohöjningen en nivå av $5\ 1/4\%$.

Med hänvisning till den expansiva konjunkturutvecklingen och en fortsatt omfattande utlåning från bankernas sida meddelades affärsbankerna den 27 februari 1964, att riksbanken tills vidare såg sig nödsakad att begränsa bankernas upplåning i riksbanken. Dittills hade som lånevillkor under de första fem dagarna av lånetiden i regel tillämpats en räntesats, överensstämmande med diskontot, och därefter 1% högre ränta. Bankernas upplåning på nämnda villkor begränsades nu till ett belopp, som för varje bank fick uppgå till högst halva summan av dess i bankstatistiken redovisade fonder. För lån överstigande detta belopp tillämpade riksbanken 9% ränta. I samband med denna skärpning av lånevillkoren emitterades, efter samråd mellan riksgäldskontoret och riksbanken, ett kort statslån till en ränta av 6% .

En ytterligare skärpning av villkoren för upplåning i riksbanken genomfördes den 15 april 1964. De banker, som ej uppfyllde de av riksbanken rekommenderade kvoterna, fick till ordinarie räntesatser låna endast ett belopp, som uppgick till högst en fjärdedel av fonderna. För överstigande belopp skulle 9% ränta utgå.

Under sommaren och hösten 1964 ökade den ekonomiska aktiviteten ytterligare. Den alltmer tilltagande byggnadsverksamheten innebar en stigande efterfrågan på material och arbetskraft, och både kapacitetsutnyttjandet och sysselsättningen var högt uppdrivna inom ett stort antal näringsgrenar med press uppåt på priser och löner. Den avtalsmässiga lönehöjningen i början av året hade varit relativt måttlig, men löneglidningen syntes leda till en minst lika stor total löneökning under 1964 som under 1963. Konsumentprisindex visade en viss tendens att stiga snabbare än tidigare, och för partiprisindex och i ännu högre grad för materialandelen i byggnadskostnadsindex tilltog stegringstakten ganska kraftigt.

Den höga intensiteten inom ekonomin, präglad av knapphet på arbetskraft, av löneglidning och en materialetterfrågan, som icke kunde lämna importutvecklingen opåverkad under någon längre tid, liksom växande statliga utgifter och därmed förenad risk för likviditetsökning utgjorde bakgrunden till de i bör-

jan av november 1964 genomförda ytterligare åtstramande åtgärderna. Diskontot höjdes med $\frac{1}{2}$ % till 5 % med giltighet fr. o. m. den 6 november. De ordinarie räntesatserna för bankernas upplåning i riksbanken uppjusterades i samband härmed också med $\frac{1}{2}$ %, medan räntan för den upplåning, som översteg tidigare beskrivna belopp, höjdes med 1 % till 10 %. För att motverka tendensen till likviditetsstegring emitterades ett långfristigt statslån.

Vid diskontohöjningen i januari 1964 hade som framgått både bundna och obundna räntor i stort följt diskontots rörelse. Vid den senaste diskontohöjningen framträdde, som normalt brukar ske, en viss differentiering. Räntan för det långfristiga statslånet sattes till 6 %, vilket innebar en höjning med $\frac{1}{4}$ % jämfört med det tidigare på året emitterade långa statslånet. Övriga låntagarkategorier höjde sina emissionsräntor i samma utsträckning och denna stegring blev på vanligt sätt normgivande för kreditinstitutens räntesättning för bundna reverslån. Flertalet obundna utlåningsräntor höjdes däremot med $\frac{3}{4}$ %. Inlåningsräntorna å sin sida följde diskontots stegring och höjdes med $\frac{1}{2}$ %.

Emissionsverksamheten, som tilltagit efter räntehöjningarna, var vad gäller långa lån mer omfattande under 1964 än under 1963. Det inbetalade beloppet på sådana lån uppgick till ca 4 700 mkr att jämföras med 3 900 mkr för 1963. Av beloppet för 1964 var 617 mkr statslån och 15 mkr lån till utländska låntagare. Andra inhemska låntagare än staten emitterade följaktligen lån för ca 4 100 mkr mot 2 700 mkr under 1963. Denna tillväxt av obligationsemissionerna var förknippad med ökning också av reverslångivningen från kapitalmarknadsinstitutet och en icke obetydlig långivning från affärsbankerna. Under 12-månadersperioden t. o. m. november ökade affärsbankernas utestående krediter med 1 991 mkr under 1964 (f. å. 3 146 mkr), varav bostadsbyggnadskrediterna svarade för 566 mkr (f. å. 783 mkr). De totala placeringarna på den organiserade kreditmarknaden kan beräknas ha varit av samma storleksordning under 1964 som under 1963.

Riksbankens och affärsbankernas sammanlagda valutareserv ökade under året från 4 214 mkr till ca 5 040 mkr. Någon motsvarighet till denna ökning förelåg inte i den registrerade utvecklingen av bytesbalansen. De kända kapitaltransaktionerna har däremot resulterat i ett valutainflöde, men detta var dock inte större än att en kraftig positiv restpost i betalningsbalansen ånyo redovisas. Växelkurserna på den svenska valutamarknaden för de viktigaste utländska valutorna låg under en stor del av året under pariteten mot kronan, innebärande att kronan var relativt starkare än tidigare i förhållande till andra valutor. Denna situation kan ses som en följd av den stramare penningpolitiken och det betydande valutainflödet under året.

Utvecklingen på den internationella valutamarknaden var under 1964 oroligare än under tidigare år och för bl. a. pund sterling förekom stödåtgärder, i vilka riksbanken vid ett par tillfällen tog aktiv del. Den 25 november 1964 ställde sålunda 11 centralbanker samt Internationella regleringsbanken i Basel och Export-Import Bank i Washington D.C. sammanlagt 3 000 miljoner dollar till Storbritanniens förfogande i form av korta krediter. Den svenska andelen

därav uppgick till 100 miljoner dollar. Ungefär samtidigt lånade Storbritannien 1 000 miljoner dollar från Internationella valutafonden, varvid bl. a. det s. k. GAB-avtalet (General Arrangements to Borrow) aktiverades. Den svenska andelen belöpte sig totalt till motsvarande i kronor av 27 miljoner dollar, varav 7 miljoner ställdes till förfogande mot betalning i guld.

Den i föregående års förvaltningsberättelse omnämnda översynen av det internationella betalningssystemet resulterade under året i en rapport från den s. k. tio-gruppen, bestående av representanter för de ledande industriländerna. Rapporten var föremål för diskussion vid Internationella valutafondens årsmöte i Tokyo i september 1964 (se nedan).

Valutaregleringen handhades under året efter i stort sett samma linjer som tidigare, såsom framgår av valutastyrelsens berättelse, vilken fogas som bilaga till denna förvaltningsberättelse.

Riksbankens transaktioner

I riksbankens balansräkning, som med en grov gruppering av posterna återges i tabell 1, speglas bl. a. transaktioner, som riksbanken, eventuellt i samarbete med riksgäldskontoret, vidtager för att påverka bankernas kassaställning. Sådana åtgärder har under de senaste åren kommit att få ökad betydelse i riksbankens penningpolitiska verksamhet. Såväl 1964 som 1963 har denna syftat till att åtstrama bankernas kassalikviditet.

Tabell 1. Riksbankens tillgångar och skulder

Genomsnittlig ställning vid rapportdagar. Mkr

	1:a halvåret		2:a halvåret		Hela året	
	1963	1964	1963	1964	1963	1964
<i>Tillgångar</i>						
Guld- och valutareserv	3 843	3 676	3 754	4 103	3 799	3 890
Skattkammарväxlar	1 527	361	522	440	1 024	400
Obligationer	2 020	3 797	3 499	3 529	2 759	3 663
Utlåning till banker	472	272	269	372	371	322
Övriga tillgångar	1 079	1 169	1 111	1 153	1 095	1 161
Summa	8 941	9 275	9 155	9 597	9 048	9 436
<i>Skulder</i>						
Utelöpande sedlar	6 832	7 240	7 078	7 529	6 955	7 384
Statliga myndigheters checkräkningar	103	87	135	78	119	83
Bankernas checkräkningar	30	35	42	33	36	34
Depositions- och kapitalräkning	903	914	855	952	879	933
Övriga skulder	1 073	999	1 045	1 005	1 059	1 002
Summa	8 941	9 275	9 155	9 597	9 048	9 436

Balansräkningen påverkas av säsongvariationer men också i hög grad av tillfälliga svängningar, som gör, att förändringarna från t. ex. årsskifte till årsskifte ger ett dåligt uttryck för läget under året. För att tabellen skall ge en mera meningsfull bild, upptar den därför genomsnittsvärden för ställningen vid rapportdagarna halv- och helårsvis.

Vissa poster i riksbankens balansräkning är passiva i den meningen, att de ej direkt eller på kort sikt påverkas av penningpolitiska åtgärder. En av dessa är *den utelöpande sedelmängden*. I genomsnitt låg denna 429 mkr eller 6 % över 1963 års nivå och ökningen från årsskifte till årsskifte uppgick till 517 mkr eller 7 %.

Till samma kategori hör även *depositions- och kapitalräkningen*, som domine- ras av kontona för investering i rörelse. Från den 1 juli 1963 har tillstånd att disponera medel i princip endast givits för lokaliseringspolitiskt betingade projekt. Uttag med stöd av beslut dessförinnan skedde dock under 1964. Medan behållningen på konton för investering i rörelse steg till 961 mkr, genom insättningar på 237 mkr och uttag på 131 mkr, sjönk behållningen på konton för investering i skogsbruk till 7 mkr genom uttag på 5 mkr och insättningar på 1 mkr. I genomsnitt låg depositions- och kapitalräkningen 1964 54 mkr högre än 1963.

Under samlingsrubrikerna »*övriga tillgångar*» och »*övriga skulder*» har ett flertal i huvudsak passiva poster sammanförts. Genomsnittligt steg den förra gruppen med 66 mkr och sjönk den senare med 57 mkr. Av här ingående aktiva poster må nämnas riksbankens utlåning till allmänheten. För året som helhet ökade denna post med 14 mkr till 101 mkr, varvid de utestående avbetalningslånen ökade med 12 mkr till 78 mkr, medan övriga utestående lån — hypotekslån, växelkrediter och krediter i checkräkning — ökade med 2 mkr till 22 mkr.

Utvecklingen av den totala valutareserven beskrivs i ett följande avsnitt. Här må nämnas, att riksbanken under 1964 netto förvärvade *guld och utländska valutor* till ett belopp av 857 mkr. I genomsnitt översteg riksbankens guld- och valutainnehav under 1964 innehavet under 1963 med 91 mkr.

Under de tre första kvartalen av 1963 omdisponerades riksbankens värdepappersinnehav. En successiv minskning av *skattkamarväxelinnehavet* ägde rum, samtidigt som *obligationsinnehavet* ökade. Därefter har riksbanken förvärvat skattkamarväxlar endast för kortare perioder och innehavet har där- emellan varit helt avvecklat. Denna utveckling framträder i tabellen i sjun- kande genomsnittssiffror för skattkamarväxlarna och stigande för obligatio- nerna. Skattkamarväxelinnehavet företedde sålunda under 1964 en nedgång med 624 mkr, mätt i årsgenomsnitt, varemot stod en ökning av obligations- portföljen med 904 mkr; netto inträffade alltså en ökning i värdepappersbehål- lingen på 280 mkr. Jämföres första halvåret 1964 med samma period 1963, framträder en ökning med 611 mkr och vid en jämförelse mellan andra halvåren en minskning med 52 mkr. Om behållningen på *statliga checkräkningar* avräk- nas från statspappersinnehavet, blir motsvarande siffror för första halvåret en ökning med 627 mkr och för andra en ökning med 5 mkr.

Tabell 2. Affärsbankernas nettoställning gentemot riksbanken

	Mkr											
	Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.
1960 ..	36	28	-229	- 91	-104	-182	-114	-353	-357	- 99	-165	- 23
1961 ...	32	29	-231	-375	-299	-293	-205	14	-201	- 5	-109	58
1962 ..	17	25	6	52	-232	-285	12	- 46	-307	-226	-220	- 43
1963 ...	-123	-236	-321	-376	-504	-665	-199	- 86	-121	- 16	-278	-181
1964 ..	- 33	- 46	-258	-149	-180	-555	-437	-374	-289	-122	-419	-189

Anm. Nettoställningen under en månad har beräknats som medeltalet av de vid månadens fyra rapportdagar föreliggande differenserna mellan affärsbankernas tillgodohavanden på checkräkning i riksbanken och deras skuld till riksbanken för upptagna lån.

De ovannämnda transaktionernas inverkan på bankernas kassalikviditet framgår av genomsnittssiffrorna i tabell 1 över *bankernas upplåning* och deras *checkräkningstillgodohavanden*. Checkräkningstillgodohavandena låg genomgående vid den normalt förekommande lägsta nivån. För upplåningen redovisades under första halvåret 1964 200 mkr lägre tal än under motsvarande tid 1963 och under andra halvåret 103 mkr högre. Den mindre upplåningen i riksbanken under vårhalvåret, då bankerna av säsongmässiga skäl brukar stå i skuld till riksbanken, förklaras av att riksgäldskontoret under våren 1964 placerade relativt stora överskottskassor i banksystemet och på så sätt bidrog till en säsongutjämning av affärsbankernas riksbanksupplåning. Allmänt kan sägas, att affärsbankernas säsongmässiga beroende av riksbanken var mindre 1964 än 1963 men att i övrigt en ökad stramhet tämligen genomgående var förhanden.

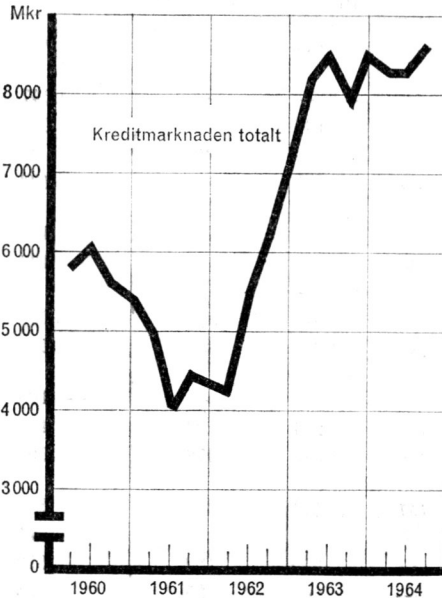
Kreditmarknaden

Kreditförmedlingen på den svenska kreditmarknaden var under 1964 lika omfattande som under 1963. Efter en mycket kraftig tillväxt från och med våren 1962 till och med sommaren 1963 stabiliserades kreditströmmen på den uppnådda höga nivån. På efterfrågesidan bars kreditexpansionen under nämnda period upp främst av en stark ökning i näringslivets upplåning. Under den fortsatta utvecklingen med i stort sett oförändrad total kreditgivning minskade upplåningen för denna sektor, medan den för övriga huvudgrupper av låntagare tilltog. Bostadskrediterna växte sålunda i snabb takt. Kommunernas upplåning ökade något, trots den mycket höga nivå kommunupplåningen uppnått under åren 1962 och 1963. Statens upplåning var visserligen av jämförelsevis ringa storlek både 1963 och 1964, men mot bakgrunden av tidigare inkomstöverskott och skuldåterbetalningar utgjorde även statsupplåningen alltsedan hösten 1963 ett expansivt inslag i den totala kreditefterfrågan.

Av den totala kreditgivningen under 1964 svarade de långfristiga placeringarna för en växande andel. Reverslångivningen från kapitalmarknadsinstituterna ökade,

Diagram A. Kreditmarknaden

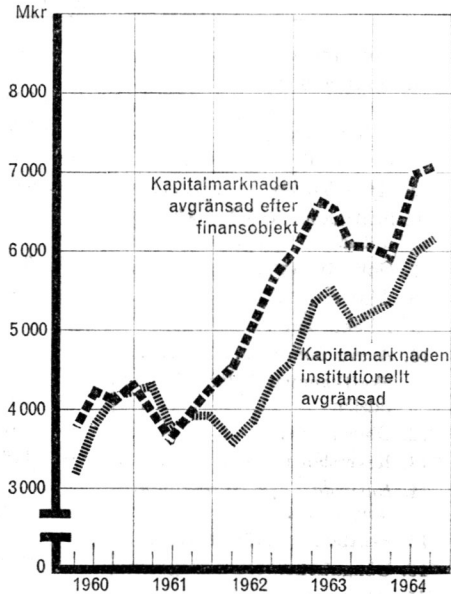
12-månadersuppgifter. Nettobelopp

Anm. Jfr tabell 3, summakolumnens totalbelopp.

Diagram B. Kapitalmarknaden

12-månadersuppgifter. Nettobelopp

Anm. Jfr tabell 3, summakolumnens två sista rader.

men den kraftigaste placeringstillväxten gällde de långfristiga obligationerna. I allt väsentligt placerades obligationerna på marknaden utanför affärsbankerna, varvid ökningen av allmänna pensionsfondens placeringsbehov var av stor betydelse. Affärsbankerna köpte dock långa obligationer i växande utsträckning, under det att de å andra sidan minskade sitt innehav av korta sådana. Den direkta kreditgivningen från affärsbankerna, vilken under större delen av 1962 och 1963 varit synnerligen intensiv, fick under hösten 1963 och under 1964 ett lugnare tempo, efter det att inlåningsströmmen och likviditeten redan tidigare minskat.

Siffermässig redovisning av utvecklingen på kreditmarknaden under 12-månadersperioderna t. o. m. september 1963 och 1964 lämnas i tabell 3. På grundval av uppgifter ur tabeller av detta slag, upprättade vid kvartalsskiftet, har diagrammen A—H sammanställts. Diagram A visar den totala kreditgivningen på 12-månadersbasis vid de olika kvartalsskiftena åren 1960—1964. Diagram B innehåller uppgifter — beräknade och redovisade på motsvarande sätt — om utvecklingen på kapitalmarknaden avgränsad både efter finansobjektens art och efter institutionella kriterier. I diagrammen C—H redovisas upplåningen och utlåningen fördelade på låntagare- och långgivarkategorier och även på finansobjekt. Uppgifter för fjärde kvartalet 1964 saknas i diagrammen. Vissa kompletteringar avseende detta kvartal har gjorts i den följande texten, vilken i allmänhet täcker hela 1964.

Tabell 3 A. Kreditmarknaden 1963

Nettobelopp för 12-månadersperioden t. o. m. september 1963. Mkr

Långgivare och finansobjekt	Låntagare				Summa
	Staten	Kommuner	Bostäder	Näringsliv	
1. Riksbanken	568	—	134	28	730
2. Skattkamarväxlar och korttidslån	— 1 347	—	—	—	— 1 347
3. Obligationer	1 965	—	134	—	2 099
4. Direkta lån	— 50	—	—	28	— 22
5. Affärsbanker	— 1 033	30	867	2 258	2 122
6. Skattkamarväxlar och korttidslån	— 459	—	—	—	— 459
7. Obligationer	— 659	30	188	18	— 423
8. Aktier	—	—	—	1	— 1
9. Direkta lån	85	—	679	2 241	3 005
10. Andra banker	— 281	484	1 600	495	2 298
11. Skattkamarväxlar och korttidslån	— 108	—	—	—	— 108
*12. Obligationer	— 57	118	257	123	441
*13. Reverslån m. m.	— 116	366	1 343	372	1 965
14. Enskilda försäkringsinrättningar	8	141	424	236	809
15. Skattkamarväxlar	11	—	—	—	11
*16. Obligationer och förlagsbevis	— 3	61	379	182	619
*17. Aktier	—	—	—	25	25
*18. Reverslån m. m.	—	80	45	29	154
19. Offentliga försäkringsinrättningar	85	287	590	580	1 542
*20. Obligationer och förlagsbevis	85	152	586	480	1 303
*21. Reverslån m. m.	—	135	4	100	239
22. Allmänheten (restpost)	— 7	31	41	354	419
23. Skattkamarväxlar och korttidslån	93	—	—	—	93
*24. Obligationer och förlagsbevis	— 82	31	41	57	47
*25. Aktier	—	—	—	297	297
26. Diverse	— 18	—	—	—	— 18
27. Kreditmarknaden totalt	— 660	973	3 656	3 951	7 920
28. Skattkamarväxlar och korttidslån	— 1 810	—	—	—	— 1 810
29. Kortfristiga obligationer ...	851	— 4	— 108	—	739
30. Långfristiga obligationer och förlagsbevis	398	396	1 693	860	3 347
31. Aktier	—	—	—	321	321
32. Affärsbankernas och riksbankens direkta lån (4 + 9) ...	35	—	679	2 269	2 983
33. Kapitalmarknadsinstitutens reverslån m. m. (13 + 18 + 21)	— 116	581	1 392	501	2 358
34. Diverse (26)	— 18	—	—	—	— 18
35. Kapitalmarknaden, avgränsad efter finansobjekt (30 + 31 + 33)	282	977	3 085	1 682	6 026
36. Kapitalmarknaden, institutionellt avgränsad (med markerade poster)	— 173	943	2 655	1 665	5 090

Anm. »Kreditmarknaden» omfattar i denna tabell statens, kommunernas, bostadssektorns och näringslivets totala upplåning i banker och försäkringsinrättningar samt deras kapitalanskaffning utanför bankerna och försäkringsinrättningarna mot aktier, förlagsbevis och obligationer (för staten även andra finansobjekt än obligationer). Upplåningen är räknad netto, d. v. s. upplånade belopp

Tabell 3 B. Kreditmarknaden 1964

Nettobelopp för 12-månadersperioden t. o. m. september 1964. Mkr

Långgivare och finansobjekt	Låntagare				Summa
	Staten	Kommuner	Bostäder	Näringsliv	
1. Riksbanken	94	10	33	28	165
2. Skattkamarväxlar och korttidslån	141	—	—	—	141
3. Obligationer	— 47	10	33	25	21
4. Direkta lån	—	—	—	3	3
5. Affärsbanker	— 576	150	1 339	1 503	2 416
6. Skattkamarväxlar och korttidslån	— 242	—	—	—	— 242
7. Obligationer	— 348	50	638	— 22	318
8. Aktier	—	—	—	19	19
9. Direkta lån	14	100	701	1 506	2 321
10. Andra banker	— 43	329	1 554	347	2 187
11. Skattkamarväxlar och korttidslån	— 1	—	—	—	— 1
*12. Obligationer	— 6	92	87	— 16	157
*13. Reverslån m. m.	— 36	237	1 467	363	2 031
14. Enskilda försäkringsinrättningar	137	217	282	375	1 011
15. Skattkamarväxlar	— 3	—	—	—	— 3
*16. Obligationer och förlagsbevis	140	41	207	144	532
*17. Aktier	—	—	—	65	65
*18. Reverslån m. m.	—	176	75	166	417
19. Offentliga försäkringsinrättningar	449	404	822	530	2 205
*20. Obligationer och förlagsbevis	449	199	790	434	1 872
*21. Reverslån m. m.	—	205	32	96	333
22. Allmänheten (restpost)	247	44	25	342	658
23. Skattkamarväxlar och korttidslån	— 94	—	—	—	— 94
*24. Obligationer och förlagsbevis	319	44	25	1	389
*25. Aktier	—	—	—	341	341
26. Diverse	22	—	—	—	22
27. Kreditmarknaden totalt	308	1 154	4 055	3 125	8 642
28. Skattkamarväxlar och korttidslån	— 199	—	—	—	— 199
29. Kortfristiga obligationer ...	— 519	—	—	— 50	— 569
30. Långfristiga obligationer och förlagsbevis	1 026	436	1 780	616	3 858
31. Aktier	—	—	—	425	425
32. Affärsbankernas och riksbankens direkta lån (4 + 9) ...	14	100	701	1 509	2 324
33. Kapitalmarknadsinstitutens reverslån m. m. (13 + 18 + 21)	— 36	618	1 574	625	2 781
34. Diverse (26)	22	—	—	—	22
35. Kapitalmarknaden, avgränsad efter finansobjekt (30 + 31 + 33)	990	1 054	3 354	1 666	7 064
36. Kapitalmarknaden, institutionellt avgränsad (med * markerade poster)	866	994	2 683	1 594	6 137

har minskats med återbetalade. Riksbankens skattkamarväxel innehav har minskats med statens tillgodohavanden i riksbanken, så att statens upplåning överensstämmer med budgetutfallet. Brister i källmaterialet har i en del fall nödvändiggjort uppskattningar.

Utvecklingen hos olika låntagargrupper

Staten

Under 1964 växte statsutgifterna liksom under föregående år något snabbare än statsinkomsterna och ett kassamässigt budgetunderskott om 260 mkr uppkom. Jämfört med underskottet 1963, 201 mkr, innebar detta en viss ökning. Budgetutfallet 1963 hade likväl av en tillfällig orsak varit speciellt ogynnsamt. I november och december nämnda år återbetalades nämligen ett extraordinärt stort belopp av överskjutande preliminär skatt. Sänkningen av inkomstskattekalkalorna från och med år 1962 åtföljdes av sänkt preliminärskatteuppbörd först några månader in på året. Härigenom kom 1962 års preliminärskatteuppbörd att bli relativt stor med betydande återbetalningar som resultat. Utan dessa tillfälliga förskjutningar i skattebetalningarna skulle budgetutfallet ha utvecklats mera jämnt från tidigare inkomstöverskott fram till budgetunderskottet för kalenderåret 1964 (jfr kurvan för statsupplåningen i diagram C).

Liksom under 1963 företog staten under 1964 en icke obetydlig långfristig upplåning. Två nya långa obligationslån emitterades, och inbetalningarna på det före årets början upplagda långa lånet fortsatte. Totalt inbetalades 504 mkr på dessa emissioner under 1964. Därutöver emitterades ett premiälån, utgörande

Diagram C. Upplåningen på kreditmarknaden

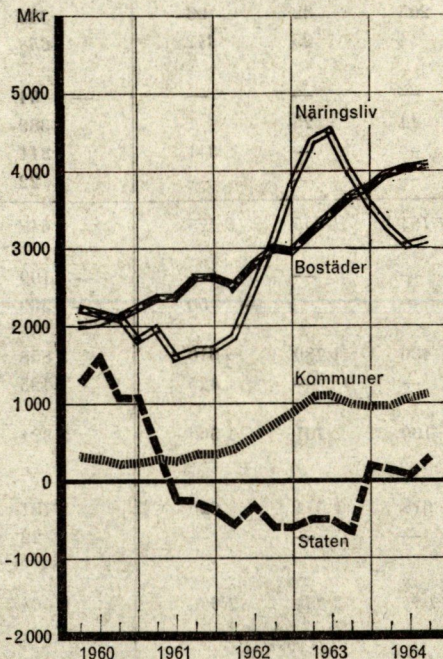
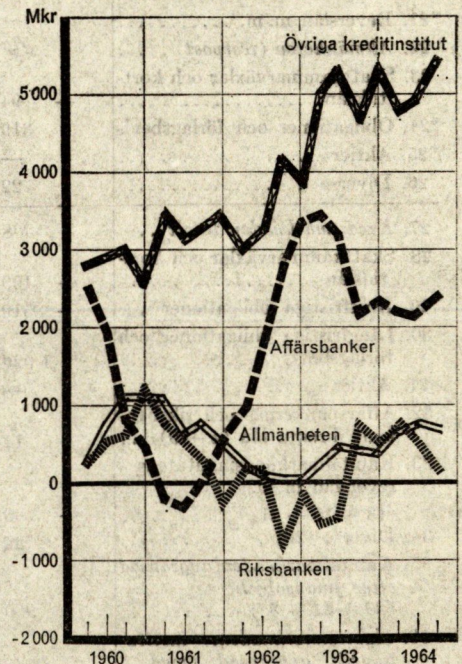
Fördelning på låntagare
12-månaderssuppgifter. Nettobelopp

Diagram D. Utlåningen på kreditmarknaden

Fördelning på långgivare
12-månaderssuppgifter. Nettobelopp

konvertering av 1955 års s. k. bostadspremielån, och gjordes inbetalningar på det i slutet av 1963 emitterade premielånet. På premielånen inbetalades under året 113 mkr. Ytterligare långfristig upplåning förekom men utgjorde icke något mera betydande inslag i statsupplåningen. Återbetalningarna av ursprungligen långfristiga lån var å andra sidan begränsad till jämförelsevis små belopp och totalt uppgick den statliga långfristiga nettoupplåningen under 1964 till 571 mkr mot 857 mkr under år 1963.

I fråga om den kortfristiga upplåningen var utvecklingen den motsatta. Två korta obligationslån emitterades, vilka inbringade 737 mkr, medan tre lån av samma typ om sammanlagt 1 214 mkr inlöstes. Övriga kortfristiga skulder ökade, ehuru mindre kraftigt. Totalt minskade statens kortfristiga skulder med 320 mkr mot 664 mkr under 1963. Även under 1964 förekom således en icke obetydlig konsolidering av den utelöpande statsskulden.

Kommunerna

Kommunernas investeringsutgifter var betydligt större under 1964 än under 1963. Eftersom utgifterna även för övriga ändamål ökade, ägde en omfattande total utgiftstegring rum. Inkomsterna steg samtidigt, dock ej i samma utsträckning som utgifterna. Finansieringsunderskottet, för vilket en stark ökning förelagt redan under de båda närmast föregående åren, fortsatte således att växa under 1964, ehuru i avtagande takt.

Kommunernas upplåning steg kraftigt under 1962. Den fortsatte att växa under 1963 och uppgick då till ca 1 000 mkr. Under 1964 ökade den ytterligare något och kan beräknas ha uppgått till ca 1 200 mkr. Uppgifterna avser nettoupplåningen. Vad gäller nyupplåningen var siffrorna större även om enbart den långfristiga nyupplåningen beaktas.

I fråga om såväl nyupplåningen som nettoupplåningen spelade obligationsemissionerna en stor och växande roll. Kommunernas och kommuninstitutens emissioner av långa obligationslån, som under 1963 uppgick till 418 mkr, steg under 1964 till ca 660 mkr. Deras övriga upplåning utgjordes väsentligen av reverslån i kapitalmarknadsinstitutet. I lånerörelsen gentemot affärsbankerna torde dock återbetalade belopp ej fullt ha svarat mot vad som tagits i anspråk, varför även hos dessa institut en viss kommunal nettoupplåning sannolikt förekommit.

Den privata sektorn

Statens och kommunernas sammanlagda nettoupplåning under kalenderåret 1964 översteg ej i någon större utsträckning deras upplåning under kalenderåret 1963. Vid en jämförelse med uppgifter något längre bakåt i tiden framträder däremot en stark ökning. För den privata sektorn stagnerade upplåningen på den under 1963 uppnådda höga nivån. Bostadskreditgivningen fortsatte att öka, medan kreditgivningen till näringslivet avtog.

För ökningen av *bostadskreditgivningen* under 1964 spelade affärsbankernas både direkta utlåning och obligationsförvärv en betydande roll. Nya byggnadskrediter gavs i betydligt större utsträckning än under 1963, trots att redan då

en stark expansion i affärsbankernas byggnadskreditgivning ägt rum. För 1961 och 1962 uppgick ifrågavarande nyutlåning till drygt 2 000 mkr. För 1963 översteg den 2 700 mkr och kan för 1964 beräknas ha uppgått till omkring 3 300 mkr. Avlyften under 1964 var betydligt större än nyutlåningen under 1963.

Under 1964 tog de bostadsfinansierande hypoteksinstituten obligationsmarknaden i anspråk i ökad utsträckning. På nyemissionerna inbetalades 2 500 mkr, exkl. konverterade belopp, att jämföras med 1 462 mkr för 1963. Amorteringarna var jämförelsevis små under båda åren, varför nettobeloppen låg i närheten av nämnda siffror. I fråga om kapitalmarknadsinstitutens direkta utlåning till bostadsbyggandet förelåg en viss stegring, och bostadssektorns totala upplåning på öppna marknaden torde för 1964 ha uppgått till omkring 4 300 mkr. Läggs här till de statliga lånen för bostadsbyggande, erhålls ett lånebelopp av 5 000 mkr, att jämföras med ej fullt 4 500 mkr under 1963.

Tabell 4. Inlåningen hos bankerna

Förändringar i innestående belopp. Mkr

	12-månadersperioderna t. o. m. november		
	1962	1963	1964
Riksbanken ¹⁾	— 370	— 335	103
Affärsbanker	2 799	2 032	2 069
Kapitalsamlings- och sparkasseräkning	— 969	319	20
Kapitalräkning med 12 månaders uppsägning ²⁾	2 829	1 591	1 778
Kapitalräkning med 6 månaders uppsägning ²⁾	1 126	122	— 97
Övriga räkningar	— 187	—	368
Sparbanker ³⁾	1 279	1 190	1 309
Postsparbanken	429	457	360
Postgiro	264	240	229
Centralkassor för jordbrukskredit	185	210	344
Summa	4 586	3 794	4 414

¹⁾ Siffrorna för riksbanken avser andra insättare än banker och statliga myndigheter.

²⁾ Kapitalräkning med 12 respektive 6 månaders uppsägning infördes i mars 1962.

³⁾ Siffrorna är uppskattade med ledning av uppgifter från de 81 större sparbankerna.

Nedgången i *företagens upplåning* på den organiserade kreditmarknaden i Sverige under hösten 1963 och under 1964 synes ha betingats av flera orsaker. Investeringarna ökade visserligen, men vinstutvecklingen var också i stigande. Upplåningssvårigheterna medförde en ökad tendens till att ta likvida tillgångar i anspråk, framför allt banktillgodohavanden. Till minskningen i nämnda upplåning torde även utvecklingen av leverantörskrediter och kundfordringar ha bidragit. Regelmässigt växer detta slag av kreditförmedling under perioder av stramhet på kreditmarknaden, och det strama läget under 1964 torde inte ha utgjort något undantag. Utvecklingen av kreditgivning i samband med han-

deln med utlandet synes — att döma av tillväxten av restposten i betalningsbalansen — ha inneburit ett icke ringa tillskott till de svenska företagens finansiering. Av stor betydelse härvidlag torde emellertid även den direkta upplåningen i utlandet ha varit (jfr avsnittet om betalningsbalansen).

Minskningen i företagens upplåning på kreditmarknaden gällde i första hand upplåningen i affärsbankerna. Upplåningen i kapitalmarknadsinstitutet hölls väl uppe, liksom kapitalanskaffningen genom emissioner av aktier. I fråga om obligationsemissionerna skedde inte någon större förändring. Nyemissionerna uppgick under 1964 till ca 800 mkr mot 744 mkr under 1963, och netto torde obligationsupplåningen under vartdera året ha uppgått till omkring 500 mkr.

I fråga om den finansiella utvecklingen inom den privata sektorn må slutligen några uppgifter avseende *hushållen* lämnas. Hushållens disponibla inkomster, som under 1963 steg med 8 %, kan för 1964 beräknas ha stigit med 7½ %. Även konsumtionsstegringen var avtagande, men den var relativt större än inkomstökningen, och sparandeökningen avtog.

Den sparandetillväxt, som ägde rum, även om den var mindre än under år 1963, tog av allt att döma formen av växande banksättningar (tabell 4). Det är dock även möjligt, att hushållens förvärv av värdepapper ökat. Siffrorna i tabell 3 för »Allmänheten» skulle kunna tyda härpå. Däri ingår emellertid också förvärv, gjorda av andra placerare än hushåll.

Kreditförmedlingen över den organiserade kreditmarknaden

Kapitalmarknaden

Placeringarna på kapitalmarknaden var under 1962 och i början av 1963 av mycket stor omfattning. De minskade därefter men fick under 1964 ny fart (diagram B). Sammanförs placeringarna i aktier, förlagsbevis och långfristiga obligationer med kapitalmarknadsinstitutens direkta långivning, vilket innebär att kapitalmarknaden avgränsas efter finansobjektens art, erhålles ett belopp av 7 000 mkr för 1964 mot 6 000 mkr för 1963. Medtages i fråga om obligationer, förlagsbevis och aktier endast kapitalmarknadsinstitutens och allmänhetens placeringar, vilket innebär att kapitalmarknaden avgränsas institutionellt, redovisas placeringar till ett belopp av 6 200 mkr för 1964 mot 5 200 mkr för 1963.

Som framgår av diagram E, fortsatte under 1964 tillväxten av reverslånegivningen i jämn takt. För placeringarna i obligationer och förlagsbevis var utvecklingen ojämnare, men det placerade beloppet var likväl större än under 1963. Placeringarna i aktier ökade också, men liksom under tidigare år var de jämförelsevis små.

De »Offentliga försäkringsinrättningarna» placerade ett betydligt större belopp 1964 än 1963 (diagram F), vilket helt förklaras av allmänna pensionsfondens tillväxt. Som nämnts i annat sammanhang ökade även allmänheten sina placeringar. I fråga om de »Enskilda försäkringsinrättningarna» förelåg också ett växande placeringsbehov. För de institut, som sammanförts under »Andra banker» (sparbanker, postbanken och centralkassor för jordbrukskredit), hade

Diagram E. Kapitalmarknadsutbudet

Avgränsning och fördelning
efter finansobjekt
12-månadersuppgifter. Nettobelopp

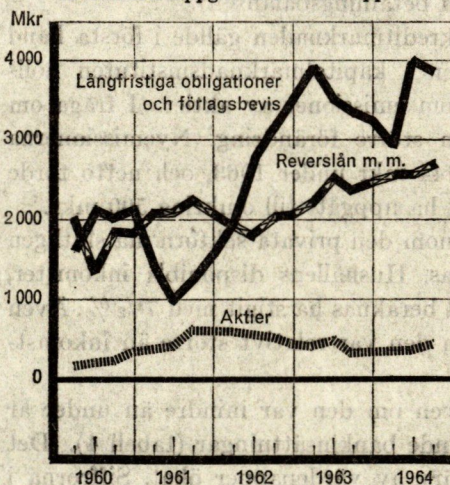

Diagram F. Kapitalmarknadsutbudet

Institutionell avgränsning. Fördelning på
långgivare
12-månadersuppgifter. Nettobelopp

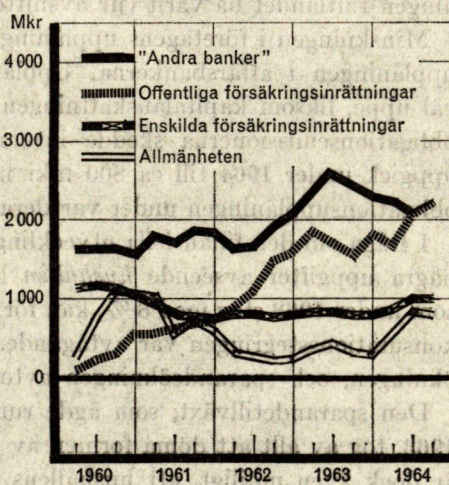

Diagram G. Upplåningen på kapitalmarknaden

Avgränsning efter finansobjekt
Fördelning på låntagare
12-månadersuppgifter. Nettobelopp

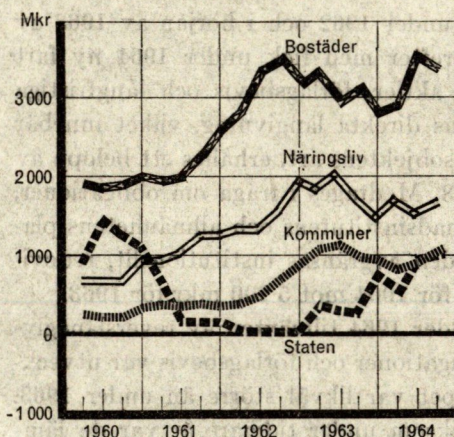
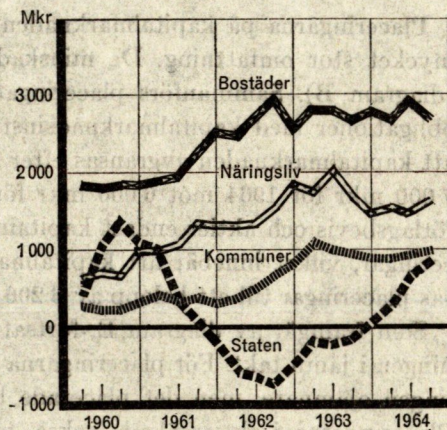

Diagram H. Upplåningen på kapitalmarknaden

Institutionell avgränsning
Fördelning på låntagare
12-månadersuppgifter. Nettobelopp

under en stor del av 1962 och 1963 de sammanlagda placeringarna i obligationer och direkta lån ökat mycket kraftigt, varefter en fallande trend följt. Under senare delen av 1964 växte dessa placeringar på nytt, och för kalenderåret 1964 torde de ha uppgått till ungefär samma belopp som för kalenderåret 1963.

Affärsbankerna

Som redovisats i avsnittet om riksbankens transaktioner, var affärsbankernas kassalikviditet, i meningen nettoställning gentemot riksbanken, mycket ansträngd under praktiskt taget hela 1964. Kassamedel drogs ur bankerna genom den jämförelsevis stora statliga upplåningen på marknaden, liksom genom företagens insättningar på investeringskonton i riksbanken och ökningen av allmän-

Tabell 5. Förändringar i bankernas likvida tillgångar

Mkr

	12-månadersperioderna t. o. m. november		
	1962	1963	1964
<i>Påverkande faktorer</i>			
1. Total valutareserv	661	— 263	881
2. Statens kassamässiga utgiftsöverskott	— 651	— 283	201
3. Statens upplåning exkl. lån hos riksbanken och affärsbankerna samt exkl. kortfristiga lån hos postbanken (ökn.—)	883	— 11	— 807
4. Allmänhetens sedelinnehav (ökn.—)	— 431	— 434	— 374
5. I riksbanken placerade investeringsfonder (ökn.—)	343	330	— 104
6. Övriga riksbankstransaktioner	— 68	146	14
7. Affärsbankernas nettoköp av hypoteksobligationer	330	191	630
8. Andra affärsbankstransaktioner	109	— 119	181
9. Summa	1 176	— 443	622
<i>Affärsbankernas likvida tillgångar</i>			
10. Kassa, inhemska checkar och postremissväxlar	28	36	158
11. Nettofordran på inhemska banker	319	— 164	116
12. Upplåning i riksbanken (ökn.—)	— 239	— 9	— 167
13. Dagslån till riksgäldskontoret	1	— 1	1
14. Skattkamarväxlar	441	— 89	— 71
15. Nettofordran på utländska banker	111	— 120	253
16. Summa 10—15	661	— 347	290
17. Korta statsobligationer	369	— 470	— 113
18. Långa statsobligationer	363	57	— 235
19. Korta hypoteksobligationer	1	— 52	— 69
20. Långa hypoteksobligationer	329	243	699
21. Summa 17—20	1 062	— 222	282
22. Summa (16 + 21)	1 723	— 569	572
<i>Postbankens korta fordringar</i>			
23. Nettofordran på banker	— 135	36	— 84
24. Dagslån till riksgäldskontoret	— 45	—	— 1
25. Skattkamarväxlar	—	—	—
26. Summa	— 180	36	— 85
27. Allmänna pensionsfondens korta nettofordringar på affärsbankerna	— 367	90	135

Anm. Positiva tal innebär ökning av de likvida tillgångarna, negativa minskning.

Diagram I. Affärsbankernas likvida tillgångar

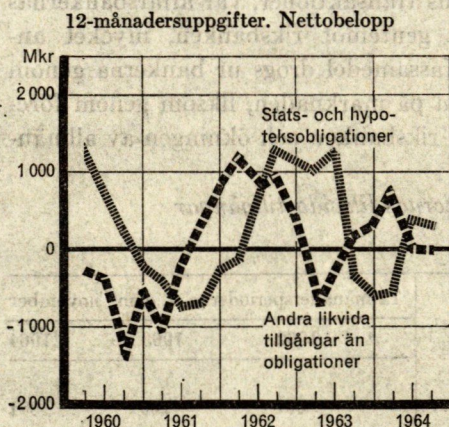
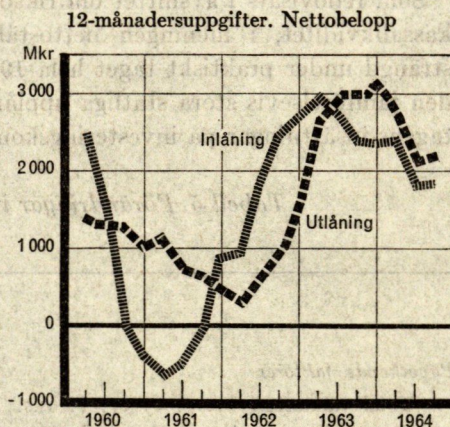

Diagram J. Affärsbankernas inlåning och utlåning

Anm. »Andra likvida tillgångar» utgörs av sedlar, mynt, checkar, postremissväxlar och nettofordran på inhemska och utländska banker samt skattkammarväxlar.

hetens sedelinnehav (tabell 5). Kassautflödet från bankerna dämpades emellertid å andra sidan genom försäljning till riksbanken av inströmmande utländska valutor.

I diagram I har lagts in 12-månaderstal, avseende förändringarna i det sammanlagda värdet av bankernas nettofordringar på riksbanken och andra banker samt korta nettofordringar på riksgäldskontoret och utlandet, d. v. s. de mest likvida tillgångarna (se kurvan »Andra likvida tillgångar än obligationer»). Som synes låg förändringarna av dessa tillgångar mycket nära noll både i slutet av juni och slutet av september, vilket innebär, att någon större nivåförändring inte inträffat under de närmast föregående 12-månadersperioderna. Senare ägde en viss ökning rum, vilket framgår av tabell 5 (se rad 16).

Affärsbankerna gjorde under 1964 icke obetydliga placeringar i obligationer, efter att under 1963 ha minskat sitt innehav. För hypoteksobligationerna var köpen väsentligt större än försäljningarna, men för statsobligationerna övervägde försäljningarna.

Expansionen av affärsbankernas utlåning under 1962 och 1963 följdes under 1964 av en icke obetydlig dämpning av utlåningsströmmen. 12-månaderstalen minskade från mer än 3 000 mkr till omkring 2 000 mkr (diagram J). Förändringen gällde i första hand annan utlåning än lån för bostadsbyggande. Som framgår av tabell 6 uppgick 12-månadersbeloppet för denna utlåning vid utgången av november 1963 till ca 2 400 mkr och vid utgången av november 1964 till ca 1 400 mkr. Även för de utestående bostadsbyggnadskrediterna redovisades en minskande tillväxt. Nya krediter till bostadsbyggandet hade under 12-månadersperioden t. o. m. november 1963 givits till ett belopp av 2 701 mkr. Avlyften hade under samma period uppgått till 1 919 mkr och det utestående beloppet ökat med 783 mkr. För 12-månadersperioden t. o. m. november 1964 uppgick mot-

Tabell 6. Affärsbankernas utlåning
Månatliga förändringar i utestående belopp. Mkr

	Bostadsbyggnadskrediter			Övrig utlåning			Totalt		
	1962	1963	1964	1962	1963	1964	1962	1963	1964
Januari	— 58	— 44	— 51	155	296	378	97	252	327
Februari	32	47	103	83	190	18	115	237	120
Mars	— 206	77	88	380	788	412	173	865	500
April	— 65	97	— 74	145	— 25	— 4	80	72	— 78
Maj	— 113	108	— 226	504	544	646	391	652	420
Juni	— 44	139	52	14	— 31	— 193	— 30	108	— 141
Juli	32	158	139	224	283	154	256	441	293
Augusti	— 3	98	87	— 67	43	— 118	— 70	141	— 32
September	39	— 94	174	443	168	314	482	74	488
Oktober	70	76	— 50	— 273	— 73	— 199	— 202	4	— 249
November	72	171	162	421	259	302	493	430	464
December	— 49	162		— 79	— 285		— 129	— 123	
12-månadersperioden t. o. m. nov.	— 292	783	566	1 822	2 363	1 425	1 530	3 146	1 991

svarande siffror till 3 221, 2 656 resp. 566 mkr. Av intresse är vidare att notera, att den lägre nettokreditgivningen från affärsbankernas sida till bostadsbyggnad inte betingades av minskad nyutlåning utan av ökade avlyft.

Tillväxten i insättarbehållningen hos affärsbankerna avtog, långt innan bankernas kreditexpansion dämpades. Minskning i 12-månaderstalen för inlåningen förelåg redan från och med andra kvartalet 1963, medan den sjunkande trenden för utlåningen begynte först under första kvartalet 1964. Resultatet blev en fortgående försämring i likviditeten. Under 1964 harmonierade dock utlåningstendensen bättre med inlåningstendensen, varför de likvida tillgångarna under detta år kom att ligga på ungefär samma nivå som under 1963, närmast med tendens till stegring. Genom tillväxten i insättarbehållningen minskade dock bankernas relativa likviditet, d. v. s. förhållandet mellan likvida tillgångar och förpliktelser. Den för bankerna genomsnittliga likviditetskvoten, beräknad enligt riksbankens rekommendation, uppgick sålunda vid slutet av november 1964 till 34,0 % mot att vid slutet av november 1963 ha legat vid 34,6 %.

Obligationsmarknaden

Räntegliidningen under augusti—september 1963, som resulterade i en höjning med 1/4 % av obligationsräntorna och de bundna reverslåneräntorna, följdes av en minskning i emissionsverksamheten. Förutom två långa statslån emitterades under sista kvartalet ett antal industri- och kommunlån men till ett betydligt lägre sammanlagt belopp än under motsvarande period året innan.

Tabell 7. Köpkurser och effektiv förräntning för vissa statslån

Procent

Lån med kort återstående löptid	Kurser					Effektiv ränta				
	1963	1964				1963	1964			
	31/12	31/3	30/6	30/9	31/12	31/12	31/3	30/6	30/9	31/12
5 1/4 1958/68 28/4	100	97	97	97 1/4	97 1/4	5,25	6,09	6,14	6,11	6,17
4 3/8 1962/66	98 3/4	96 3/4	96 1/2	97	97 1/4	5,16	6,25	6,34	6,30	6,43
4 1954/66/70	92 1/2	91 1/2	91	90	89 1/2	5,34	5,58	5,74	6,01	6,21
Lån med lång återstående löptid										
5 1/2 1960/70/75	100 1/2	98 3/4	98	97	96 1/4	5,40	5,72	5,75	5,89	5,99
4 1/2 1956/66/80	91 1/2	88	87 3/4	86 3/4	86 1/4	5,29	5,65	5,69	5,81	5,88
3 1/2 1943/53/88 15/4	78 3/4	74 3/4	73 3/4	73 1/2	71 1/2	5,03	5,43	5,49	5,53	5,74
3 1945/55/85 1/7	74 3/4	69 1/2	69 1/2	69 1/4	67	4,92	5,44	5,46	5,50	5,76
3 1934/44/—	66 1/4	62 1/2	62 1/2	62	61 1/4	4,53	4,80	4,80	4,84	4,90

Under januari 1964 framkom åter tendenser till kursfall och det matta intresset på placerarsidan markerades också av det förhållandevis dåliga resultatet av bostadsinstitutens emissioner.

Diskontohöjningen den 31 januari med 1/2 % till 4 1/2 % medförde tillsammans med den tidigare under månaden registrerade kursnedgången en höjning av förräntningen på långa obligationer med omkring 0,4—0,5 procentenheter varierande med olika typer av lån.

Det första lån som emitterades i det nya ränteläget, var ett 16-årigt 5 3/4 % statslån med konverteringsrätt efter 10 år. Därmed markerades diskontohöjningens genomslag på den långa marknaden, samtidigt som lånebeloppets begränsning till 100 mkr — lånet blev starkt övertecknat — inte nämnvärt ansträngde kapitalmarknaden. Ett flertal industri- och kommunlån emitterades därefter.

I slutet av februari återinfördes tillämpningen av strängare räntevillkor för bankernas upplåning i riksbanken, samtidigt som ett 3-årigt 6 % statslån emitterades. Effekten på obligationsmarknaden av de båda åtgärderna begränsades i stort sett till den korta sektorn, men även en del längre lån fick vidkännas smärre nedjusteringar. På det korta lånet tecknades ca 500 mkr, varav 200 mkr av affärsbanker, 75 mkr av aktiebolag, ekonomiska föreningar och liknande samt drygt 100 mkr av enskilda personer, medan resten fördelade sig på skilda kategorier tecknare.

Ytterligare några industrilån emitterades i mars, och under första kvartalet placerades därmed ca 700 mkr obligationer för andra än staten, vilket var ungefär lika mycket som under motsvarande tid 1963.

Under april—maj begränsades emissionsverksamheten till försäljningar från

Tabell 8. Obligations- och förlagslåneemissioner

Mkr

Låntagare	1960	1961	1962	1963	1964
Staten	1 315	370 ¹⁾	1 050 ²⁾	2 874 ⁴⁾	1 531 ⁵⁾
Korta obligationer	89	200	1 000	1 974	737
Långa obligationer	1 074	—	—	800	693
Premieobligationer	—	100 ¹⁾	50 ²⁾	100 ⁴⁾	101 ⁵⁾
Sparobligationer	152	70	—	—	—
Hypoteksinstitut	957	1 416	2 302 ³⁾	1 595	3 282 ⁶⁾
Bostadsinstitut	824	1 269	2 061 ³⁾	1 359	2 875 ⁶⁾
Kommuninstitut	86	60	214
Övriga	133	147	155	176	193
Övriga låntagare	455	479	1 500	1 172	1 168
Industrier	216	316	1 068	590	601
Kommuner	140	110	290	360	445
Kommunala företag	25	—	34	10	—
Banker	12	18	98	112	107
Utlandet	62	35	10	100	15
Summa	2 727	2 265	4 852	5 641	5 981

¹⁾—⁶⁾ Dessutom konvertering, ¹⁾ 300 mkr, ²⁾ 150 mkr, ³⁾ 400 mkr, ⁴⁾ 175 mkr, ⁵⁾ 9 mkr och ⁶⁾ 305 mkr.
Anm. Sifferuppgifterna avser belopp, varom under respektive år avtal om försäljning träffats (tecknade belopp). I beloppen ingår även försäljning av under tidigare år daterade lån.

stadshypotekskassan, bostadskreditkassan och de övriga bostadsinstituten. Under andra kvartalet såldes bostadsobligationer för i runt tal 1 100 mkr mot drygt 250 mkr under samma tid 1963. Beloppet emitterade industri- och kommunobligationer uppgick till ca 300 mkr under andra kvartalet 1964 mot ca 400 mkr motsvarande tid året innan.

Ytterligare lån emitterades under sommarmånaderna juli—augusti, samtidigt som försäljningen av bostadsobligationer fortsatte. Den sistnämnda tenderade att minska redan under augusti för att i början av september helt upphöra. En alltmer avvaktande attityd kunde märkas på placerarsidan, och ett visst utbud av långa obligationer, främst av stadshypotekskassans 5 3/4 % lån, skedde till kurser under pari.

I detta läge hade stadshypotekskassan att konvertera ett 5 % lån av år 1959 på ursprungligen 5 år och drygt 300 mkr, som förföll till betalning den 30 oktober. Huvudparten härav låg i affärsbankerna. I slutet av september utbjöds ett nytt 5-årslån till 6 % ränta. Ca 170 mkr av det förfallande korta lånet konverterades och ytterligare ungefär 120 mkr såldes av det nya lånet.

Det vekare kursläget och kanske också villkoren vid stadshypotekskassans konvertering bidrog till att öka förväntningarna om en diskontohöjning. När därför stadshypotekskassan och bostadskreditkassan i början av oktober ut-

Tabell 9. Emissionsvillkor för långfristiga obligations- och förlagslån
Procent

Låntagare	1/1—30/1	31/1—5/11	6/11—31/12
Svenska staten	5,25 ¹⁾	5,75	6
Hypoteksinstitut			
Stadshypotekskassan m. fl. primär- långgivare	5,25	5,75	6
Bostadskreditkassan m. fl. sekundär- långgivare	5,5	6	6,25
Industrier			
obligationer	5,5 ¹⁾	6	6,25
förlagslån	6 (99)	6,5	.
Kommuner	5,5 ¹⁾	6	6,25
Banker (förlagslån)	5,75 ¹⁾ (99)	6,25	.
Riksbankens diskonto	4	4,5	5

¹⁾ Emission har ej ägt rum. Avser villkoren fram till föregående årsskifte.
Anm. Emissionskurs angiven vid avvikelse från pari.

bjöd nya lån till oförändrade villkor — 5 3/4 resp. 6 % till pari — blev mottagandet reserverat. Villkoren uppfattades visserligen som ett tillkännagivande, att någon ränteändring inte var aktuell och en del smärre kurshöjningar registrerades, men någon övertäckning ägde ej rum, trots att lånebeloppet var begränsat till 310 mkr.

Höjningen av diskontot med 1/2 % den 6 november utlöste på obligationsmarknaden ett kursfall om 1—2 procentenheter, vilket innebar en höjning av effektivräntan med 0,15—0,25 %. Den följande räntesättningen på den långa marknaden kom också att resultera i en höjning av de 10-årsbundna räntorna med 1/4 %.

Emissionsverksamheten inleddes efter diskontoändringen med att ett antal kommunala obligationslån å tillsammans 260 mkr emitterades. Efter några industrilån följde så ett långt statslån till 6 % ränta. Lånet som var 16-årigt med konverteringsrätt för riksgäldskontoret efter 10 år, emitterades till pari. Av lånet utbjöds till teckning 250 mkr. Teckningen avbröts efter en dag, då ca 265 mkr hade tecknats.

Efter ytterligare några industrilån avslutades årets emissioner med lån för bostadssektorn. Under emissionsveckan tecknades på kassornas och de övriga institutens lån sammanlagt ca 730 mkr.

Det sammanlagda beloppet under året emitterade obligationer och förlagsbevis med fördelning på låntagarkategorier framgår av tabell 8. Emissionsvillkoren redovisas i tabell 9, vilken uppdelats i perioder med hänsyn till diskontoändringarna. Under januari förekom ej emissioner för vissa av de angivna kategorierna, men räntesatser har ändå medtagits för att ange det rådande läget.

Diagram K. Affärsvärldens aktieindex

1937 = 100

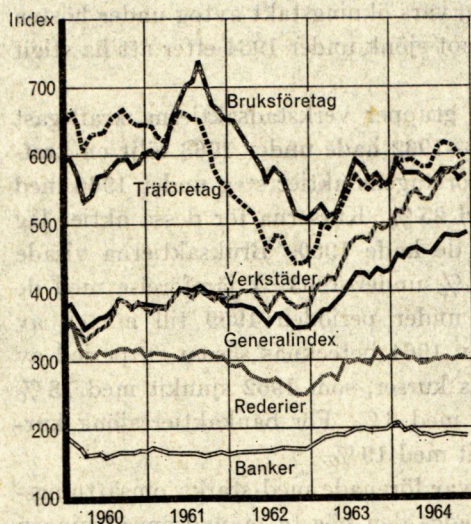
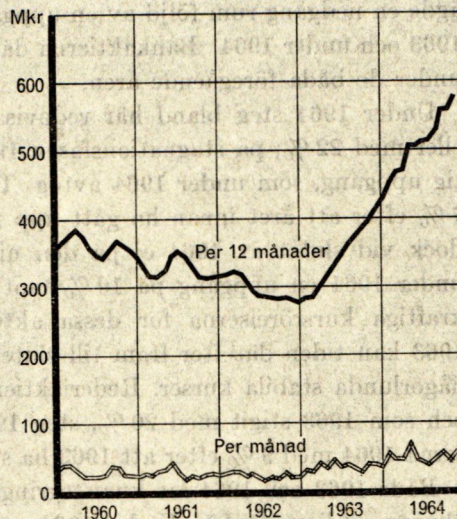

Diagram L. Aktieomsättning vid Stockholms fondbörs

Aktiemarknaden

Aktiebörsen präglades under 1964 av en generell stegring av kursnivån, vilken utgjorde fortsättningen på den uppgång, som började omkring årsskiftet 1962/63. Enligt Affärsvärldens generalindex steg kurserna under 1964 med 16 %, vilket innebär en svagare ökning än 1963 års, som uppgick till 24 %. Under 1962 hade kurserna i genomsnitt sjunkit med 8 %.

Börsåret 1964 inleddes med en stark kurshöjning i förening med livlig omsättning och under januari steg generalindex med 6 %. Den stigande tendensen dämpades dock under den följande månaden under intryck av bl. a. diskontohöjningen den 31 januari samt riksbankens stramare hållning gentemot bankerna. Andra orsaker föreföll vara den konkurrens aktiemarknaden erhöll genom emissioner av högförräntade obligations- och förlagslån, samt det vid denna tidpunkt ovissa läget på avtalsfronten. Under de första veckorna i april nåddes efter avtalsuppgörelsen mycket höga omsättningssiffror i förening med en generellt sett konstant kursnivå. I slutet av samma månad inleddes en nedgångsfas, som varade till omkring halvårsskiftet och som troligen initierades av att en utredning för översyn av realisationsvinstbeskattningen å aktier tillsattes.

Under inverkan av den goda konjunkturutvecklingen tog kursstegringarna ny fart i början av andra halvåret. Efter en stabilisering av den uppnådda nivån under september—oktober fortsatte uppgången under årets sista månader. Marknaden i stort påverkades sålunda varken av den i slutet av oktober kungjorda brittiska importavgiften på 15 % med åtföljande motsättningar inom EFTA eller av friktioner inom EEC.

Utvecklingsmönstret 1962—1964 för de i diagram K redovisade huvudgrupperna av aktier har med undantag av banker varit relativt enhetligt. Under 1962 ägde en nedgång rum följt av en uppgång, vars ökningstakt avtog under hösten 1963 och under 1964. Bankaktierna däremot sjönk under 1964 efter att ha stigit under de båda föregående åren.

Under 1964 steg bland här redovisade grupper verkstadsaktierna kraftigast eller med 22 %; på stagnationsfasen 1961—1962 hade under 1963 följt en kraftig uppgång, som under 1964 avtog. Träföretagens aktier steg under 1964 med 7 % efter att året innan ha gått upp med 25 %. Kurserna för dessa aktier låg dock vid slutet av 1964 ej på den nivå de hade 1960. Bruksaktierna visade under 1964 en uppgång på 10 % mot 11 % under 1963. I jämförelse med de kraftiga kursrörelserna för dessa aktier under perioden 1959 till mitten av 1963 kan tiden därefter fram till slutet av 1964 betecknas såsom en period av någorlunda stabila kurser. Rederiaktiernas kurser, som 1962 sjunkit med 13 % och som 1963 stigit med 20 %, steg 1964 med 6 %. För bankaktier sjönk kurserna 1964 med 9 % efter att 1963 ha stigit med 19 %.

Både 1963 och 1964 års kursstegringar var förenade med starka omsättningsökningar (diagram L). Under 1964 noterades den högsta månadsomsättningen i april med 71 mkr. Den högsta dagsomsättningen, 5 mkr, noterades också denna månad.

Näringslivets nettokapitalanskaffning på marknaden genom aktieemissioner uppgick under 1964 till 499 mkr, vilket var något mer än under 1963 (tabell 3 och diagram E). Genom statliga aktieförvärv tillskötts 14 mkr.

Valutamarknaden

Valutareserven

Mot slutet av 1963 visade valutareserven åter tendens till att öka och redan i januari 1964 hade det begränsade valutautflödet under 1963, som följde på de stora ökningarna under 1961 och 1962, mer än kompensrats. I motsats till föregående år undergick ej valutabehållningen någon säsongmässig reducering under vårmånaderna och under senare delen av året ökade den markant. Den 23 november passerade valutareserven för första gången 5-miljarderstrecket.

Det strama kreditmarknadsläget gjorde det under 1964 mindre fördelaktigt för affärsbankerna att för någon längre tid behålla inströmmande valutor, vilka i stället försåldes till riksbanken. Riksbankens guld- och valutareserv steg härigenom under året med 857 mkr. Då guldinnehavet ökade relativt obetydligt, kom guldets andel av riksbankens valutareserv att minska från 26 procent vid årets början till 22 procent vid årets slut.

Affärsbankernas valutaställning har under året varit förhållandevis stabil och avistatillgångarna har varierat mellan 1 225 mkr och 1 658 mkr, medan motsvarande siffror för skulderna varit 563 mkr och 982 mkr. Affärsbankernas andel av valutareserven, som vid utgången av 1963 utgjorde 14 procent, var vid slutet av 1964 11 procent.

Tabell 10. Sveriges valutaställning

Mkr

	Valutareserven			Affärs- ban- kernas tidsposi- tion	Netto- ställning gent- emot Valuta- fonden	Utlands ställning totalt (3)+(4) +(5)	Förändring under senaste 12-månadsperiod	
	Riks- banken	Affärs- ban- kerna	Totalt (1)+(2)				Totala valuta- reserven	Totala utlands- ställ- ningen
	(1)	(2)	(3)				(4)	(5)
1960	2 435	453	2 888	— 42	194	3 040	— 159	— 239
1961	3 318	472	3 790	— 103	324	4 011	902	971
1962	3 869	492	4 361	— 170	246	4 437	571	426
1963	3 619	595	4 214	— 156	272	4 330	— 147	— 107
1964 jan.	3 668	782	4 450	— 182	272	4 540	88	30
febr. ...	3 670	860	4 530	— 183	272	4 619	329	269
mars ...	3 626	802	4 428	— 199	323	4 552	410	400
april ...	3 666	662	4 328	— 221	323	4 430	467	461
maj ...	3 708	740	4 448	— 253	323	4 518	601	554
juni	3 812	788	4 600	— 213	349	4 736	581	699
juli	3 881	784	4 665	— 156	349	4 858	513	678
aug. ...	3 953	743	4 696	— 199	349	4 846	592	679
sept. ...	4 224	676	4 900	— 190	351	5 061	623	782
okt. ...	4 148	662	4 810	— 164	349	4 995	590	656
nov. ...	4 340	665	5 005	— 224	349	5 130	881	903
dec.	4 476	565 p	5 041 p	— 197 p	453	5 297 p	827 p	967 p

Vid bedömning av valutautvecklingen bör hänsyn tas även till förändringen i ställningen gentemot valutafonden och i affärsbankernas tidsposition.

Ett medlemsland har en i praktiken obegränsad rätt att köpa valutor från valutafonden mot betalning i det egna landets valuta intill ett belopp, som svarar mot landets nettofordran på fonden. En dylik nettofordran kan sägas utgöra en supplementär valutareserv. Vid utgången av året uppgick differensen mellan Sveriges kvot i valutafonden och fondens innehav av svenska kronor till 375 mkr att jämföras med 272 mkr vid årsskiftet 1963/64. Ökningen i vår nettofordran på valutafonden, som således uppgick till 181 mkr under 1964, uppstod icke endast genom att fonden disponerade kronor från sitt konto i riksbanken utan även genom att det s. k. GAB-avtalet (General Arrangements to Borrow) från 1962 aktiverades i december i samband med Storbritanniens lån om 1 000 miljoner dollar från valutafonden, varvid fonden lånade 15 miljoner dollar av riksbanken.

Affärsbankernas tidsposition har under året visat relativt små förändringar med en ökning av nettoskulden om ca 40 mkr.

Som framgår av tabell 10 beräknas Sveriges totala valutareserv enligt denna vidsträcktare definition, som innefattar även nettoställningen mot valutafonden samt affärsbankernas tidsposition, öka med 967 mkr under 1964.

Utvecklingen på valutamarknaderna

Den förhållandevis lugna kursutveckling, som under 1963 registrerades för flertalet viktigare valutor, fortsatte i stort sett under de två första månaderna av 1964 men avbröts i mars, då den italienska liran visade en nedgång, närmast förorsakad av en längre tids underskott i Italiens betalningsbalans. I slutet av maj började det engelska pundet försvagas och denna tendens fortsatte till senare delen av november, då pundkursen nådde ett bottenläge. I båda fallen lämnades omfattande internationellt stöd åt dessa valutor av bl. a. Internationella valutafonden och de på valutaområdet samarbetande centralbankerna. Detta samarbete har, såsom erfarenheterna under det gångna året visat, blivit av stor betydelse för de internationella valutamarknadernas stabilitet. Närmare uppgifter härom lämnas nedan under rubriken »Internationellt finansiellt samarbete».

Guldpriset på London-marknaden har fluktuerat mellan 35,06 och 35,13 dollar per uns fint guld. Liksom under 1963 förekom ryska utbud, vilka dock företrädesvis ägde rum under årets fyra första månader. Den s. k. guldpoolen, d. v. s. de centralbanker som samarbetar för att stabilisera prisutvecklingen på guldmarknaden i London, fortsatte under året sin verksamhet.

Försvagningen av *pundet* från slutet av maj torde närmast ha föranletts av de stigande underskotten i Storbritanniens utrikeshandel samt hemtagning av dittills i pund placerade tillgångar till de länder på kontinenten, där en penningpolitisk åtstramning ägt rum. Senare gjorde sig även en viss oro för pundet gällande inför underhusvalet i mitten av oktober. Efter valet vidtogs vissa åtgärder för att förbättra pundvalutans läge, vilka mot slutet av november följdes av en diskontohöjning från 5 till 7 procent. Då pundet likväl utsattes för fortsatt press, ställdes särskilda krediter, huvudsakligen av centralbanker, till Storbritanniens förfogande till ett sammanlagt belopp av 3 000 miljoner dollar. Härav bidrog riksbanken med 100 miljoner dollar. Redan tidigare hade för Storbritannien upprättats en s. k. stand-by-kredit i Internationella valutafonden på 1 000 miljoner dollar. Efter tillkännagivandet av det särskilda kreditarrangemanget inträdde en förbättring för pundet.

Läget för den *amerikanska dollarn* har under året allmänt sett förbättrats, genom att Förenta staternas betalningsbalans utvecklats sig gynnsammare än tidigare, främst som följd av ett starkt ökat exportöverskott. De amerikanska swaparrangemangen med ett antal centralbanker har även under 1964 utnyttjats i kursstabiliserande syfte.

Både den *tyska marken* och den *franska francen* var fasta under hela året med dollarkursen vid eller i närheten av den undre marginalkursen. Även den *schweiziska francen* har liksom tidigare visat en fast tendens ehuru med vissa fluktuationer. Den *holländska florinen*, som försvagades fram till halvårsskiftet, då den noterades under pariteten gentemot den amerikanska dollarn, steg där-

efter successivt, vilket medförde att dollarnoteringen på den holländska marknaden närmade sig den undre marginalkursen.

Som nämnts utsattes den *italienska liran* i mars för ett kursfall, vilket föranledde en internationell stödaktion, omfattande krediter på 1 000 miljoner dollar. Dessutom drog Italien ett belopp av 225 miljoner dollar på Internationella valutafonden. Genom detta stöd i förening med interna stabiliseringsåtgärder hejdades kursnedgången och lirevalutan har därefter legat omkring pariteten gentemot den amerikanska dollarn.

Den *svenska kronan* har visat en fastare tendens än föregående år och kurserna för flertalet utländska valutor har under en stor del av året legat under pariteten gentemot kronan. Detta får ses mot bakgrunden av den stramare penningpolitik, som tillämpats sedan början av året, och den ökning av valutareserven, som skett under 1964.

De av riksbanken i enlighet med bestämmelserna i det Europeiska monetära avtalet (EMA) fastställda marginalkurserna för US-dollar har under året varit oförändrade.

Betalningsbalansen

Den väsentligt förändrade valutautvecklingen under 1964, innebärande ett inflöde om ca en miljard kronor efter en minskning under föregående år med ca 100 miljoner kronor, svarar ej mot förändringen i bytesbalansen, som tvärtom visade ett ökat underskott. Sjöfartsnettot väntas visserligen växa, ehuru endast med några tiotal miljoner kronor, men underskottet i handelsbalansen och i de övriga löpande betalningarna beräknas bli sammanlagt ca 150 mkr större än föregående år.

För kapitaltransaktionerna föreligger vid årsskiftet fullständiga uppgifter endast för den statliga sektorn, utvisande en nettokapitalimport, som är ca 70 mkr större än föregående år. Uppgifterna om de övriga kapitaltransaktionerna är mycket preliminära, men det förefaller sannolikt, att en kapitalimport av icke obetydlig omfattning ägt rum under året. För 1963 resulterade motsvarande transaktioner i en kapitalexport om knappt 250 mkr.

Resultatet har blivit, att en stor positiv restpost åter har uppkommit. Sverige har liksom nästan samtliga övriga länder i Europa under en följd av år haft en positiv restpost. Ökningen av denna under 1964 torde framför allt bero på ett större redovisningsbortfall för tjänstebetalningarna till Sverige och utvecklingen av krediterna i anslutning till handeln med utlandet.

Utrikeshandeln. Importöverskottet, beräknat för löpande 12-månadersperioder, ökade under årets första månader med ett par hundra miljoner kronor till ca 1 200 mkr, men reducerades under följande månader till drygt 700 mkr för 12-månadersperioden per juni, varefter det åter började växa, och för kalenderåret 1964 har det uppskattats till 1 045 mkr. Under första och andra kvartalet 1964 låg exporten 23 respektive 20 % över fjolårsnivån, medan ökningen för tredje kvartalet stannade vid 3 %. Denna stora skillnad i exportökningen under

Tabell 11. Betalningsbalansen

Mkr

	1:a halvåret		2:a halvåret		1963	1964
	1963	1964	1963	1964		
A. Löpande betalningar						
1. Export fob	7 477	9 077	9 091	9 708	16 568	18 785
2. Import cif	— 8 460	— 9 802	— 9 092	— 10 028	— 17 552	— 19 830
1+2. Handelsbalans	— 983	— 725	— 1	— 320	— 984	— 1 045
3. Sjöfartsnetto	695	756	770	744	1 465	1 500
4. Övriga löpande betalningar	— 314	— 355	— 326	— 370	— 640	— 725
Summa A Bytesbalans	— 602	— 324	443	54	— 159	— 270
B. Kapitaltransaktioner						
1. Statliga kapitaltransaktioner	24	55	49	89	73	144
2. Värdepappershandeln ...	— 119	— 11	2	5	— 117	— 16
3. Privata lån	— 118	66	— 127	393	— 245	459
4. Direkta investeringar ...	— 91	— 44	216	— 180	125	— 224
5. Övriga privata kapitaltransaktioner	— 18	26	10	— 17	— 8	9
Summa B	— 322	92	150	280	— 172	372
C. Restpost	543	667	— 313	209	230	876
D. Bankernas utlandsställning						
1. Riksbankens guld- och valutareserv	— 60	193	— 191	664	— 251	857
2. Nettoställning gentemot valutafonden	—	78	26	103	26	181
3. Affärsbankernas valutareserv	— 282	193	386	— 223	104	— 30
4. Affärsbankernas tidsposition inkl. utländska sedlar	— 39	— 29	59	— 1	20	— 30
Summa D	— 381	435	280	543	— 101	978

Anm. Uppgifterna för 1964 är preliminära.

de olika kvartalen torde — förutom den rekordhöga exporten i juni 1964 — väsentligen kunna tillskrivas den stagnation i utrikeshandeln, som orsakades av den stränga vintern 1962/63, varigenom exportsiffrorna under första halvåret 1963 blev onormalt låga. En jämförelse mellan vart och ett av de tre första kvartalen 1962 och 1964 visar en exportökning om 19, 25 och 25 % och synes ge en mer nyanserad bild av exportsituationen 1964. Likartade förhållanden kan iakttagas i fråga om den svenska importen.

Diagram M. Utrikeshandeln

12-månadersuppgifter

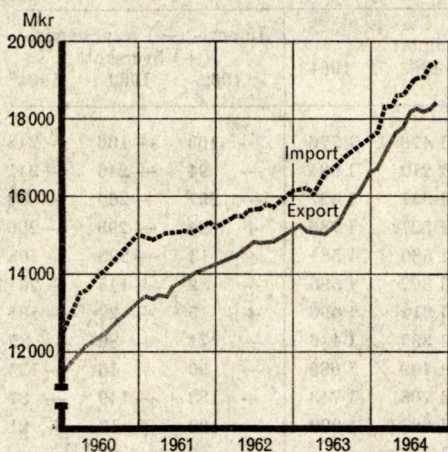
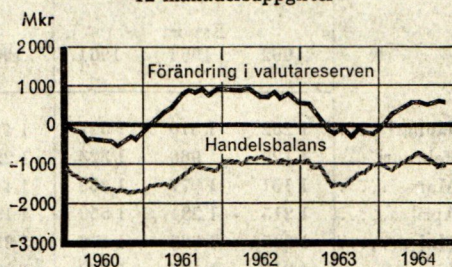

Diagram N. Handelsbalans och valutareserv

12-månadersuppgifter

Anm. Varje punkt på kurvorna i de båda diagrammen anger belopp för den närmast föregående 12-månadersperioden.

Exporten under januari—oktober var 1 856 mkr eller ca 14 % högre än under samma period 1963. För de viktigare exportvarorna redovisas mera betydande ökningar för elektriska maskiner (29 %), trävaror (24 %) och järn och stål (23 %), medan exporten av fartyg låg 10 % lägre än föregående år.

Varuimporten ökade under årets tio första månader med 1 899 mkr eller 13 % och ökningen för de viktigaste varugrupperna avvek icke markant från detta genomsnitt, fränsett att importen av mineraloljor endast ökade med 4 %.

Inom bilsektorn ökade importen mer än exporten, varigenom importöverskottet för årets tio första månader blev 418 mkr att jämföras med 375 mkr under motsvarande tid 1963.

En intressant förskjutning i den svenska utrikeshandeln ägde under 1964 rum såtillvida, att handelsomslutningen med EFTA-området inklusive Finland för första gången blev större än med EEC-området. Exportöverskottet gentemot EFTA-området ökade med nästan 200 mkr under de tio första månaderna till 1 160 mkr, varav enbart gentemot Norge 818 mkr. Importöverskottet i handeln med EEC-området minskade obetydligt till 1 168 mkr. Importen från Västtyskland översteg den svenska exporten dit med 1 281 mkr, varför handeln gentemot övriga EEC-länder tillsammans medförde ett mindre exportöverskott. Importöverskottet gentemot USA ökade kraftigt eller från 718 mkr till 834 mkr. Den relativt sett största förändringen i den regionala utrikeshandeln svarade dock importen från Syd- och Mellanamerika för, vilken ökade från 867 mkr till 1 124 mkr, medan motsvarande export minskade något.

Statistiska centralbyråns beräkningar över utrikeshandelns pris- och volymutveckling för de tre första kvartalen visar, att exportpriserna i genomsnitt låg 3 % högre än under samma tid 1963 och att volymen var 11 % större, varigenom exportvärdet kom att stiga med 15 %. På importsidan var utvecklingen

Tabell 12. Utrikeshandeln

Mkr

	Export			Import			Import- (-) resp. export- (+) överskott		
	1962	1963	1964	1962	1963	1964	1962	1963	1964
Januari	1 252	1 370	1 527	1 415	1 476	1 776	- 163	- 106	- 248
Februari ...	1 126	966	1 323	1 220	1 212	1 664	- 94	- 246	- 341
Mars	1 151	1 077	1 339	1 448	1 337	1 427	- 297	- 260	- 88
April	1 215	1 234	1 550	1 191	1 527	1 786	+ 24	- 293	- 236
Maj	1 385	1 363	1 476	1 372	1 586	1 584	+ 13	- 223	- 108
Juni	1 316	1 467	1 860	1 234	1 322	1 596	+ 82	+ 145	+ 264
Juli	1 164	1 334	1 410	1 149	1 312	1 496	+ 15	+ 22	- 85
Augusti	1 161	1 488	1 411	1 232	1 399	1 446	- 71	+ 89	- 35
September .	1 192	1 455	1 569	1 282	1 409	1 689	- 90	+ 46	- 120
Oktober ...	1 418	1 559	1 706	1 601	1 708	1 743	- 183	- 149	- 37
November .	1 363	1 704	1 921	1 556	1 687	1 900	- 192	+ 17	+ 21
December .	1 386	1 551		1 455	1 577		- 69	- 26	
Kvartal 1 .	3 529	3 413	4 190	4 083	4 025	4 856	- 554	- 612	- 666
2 .	3 916	4 064	4 887	3 797	4 435	4 946	+ 119	- 371	- 59
3 .	3 517	4 277	4 389	3 663	4 120	4 634	- 146	+ 157	- 245
4 .	4 167	4 814		4 611	4 972		- 444	- 158	
Summa	15 129	16 568		16 154	17 552		- 1 025	- 984	

likartad. Priserna ökade med 3 %, importvolymen med 12 % och värdet med 15 %. Den förbättring i bytesförhållandet gentemot utlandet, som registrerades under första halvåret 1964, uppvägdes under tredje kvartalet av att importpriserna steg något mer än exportpriserna, varigenom »terms of trade» blev oförändrade för årets nio första månader.

Sjöfartsnettot. Sjöfartskonjunkturen var under 1964 i stort sett oförändrad. Chamber of Shipping's trampfraktindex (1960 = 100), som under hela 1963 i genomsnitt var 109,0, låg under januari—oktober 1964 vid i genomsnitt 111,2. Tankfraktmarknaden har varit svagare än föregående år, medan linjefrakten förbättrats något.

Den svenska handelsflottans tonnage ökade under 1964, under det att antalet fartyg fortsatte att sjunka. Uppläggningarna var dock större än föregående år, varför det sysselsatta tonnaget torde ha varit ungefär lika stort åren 1963 och 1964.

Trots den ovan redovisade stabiliteten på sjöfartsmarknaden ökade rederiernas intäkter och kostnader med 177 mkr respektive 130 mkr eller drygt 10 %. Orsaken härtill var främst, att svenska rederier i ökad omfattning förhyrt fartyg från utlandet. Intäktsöverskottet steg under de tre första kvartalen till 1 049 mkr att jämföras med 994 mkr motsvarande tid 1963, och då de övriga posterna i sjöfartsnettot i stort sett torde ha varit oförändrade, har sjöfartsnettot uppskattats till 1 500 mkr för 1964.

Övriga löpande betalningar, omfattande bl. a. uppehållskostnader, biljettavgifter, räntor och utdelningar, försäkringar, provisioner, licensavgifter och royalties, beräknas för 1964 medföra ett valutautflöde om 725 mkr. Underskottet i dessa betalningar har under de senaste åren ökat från år till år. Detta har under de närmast föregående åren delvis berott på att de svenska uppehållskostnaderna i utlandet, främst i samband med turistresor, ökat med 80 à 100 mkr per år, samtidigt som motsvarande intäkter från utländska turisternas uppehåll i Sverige i stort sett torde ha varit oförändrade. Under 1964 synes en viss förändring i detta avseende ha inträtt. Valutautflödet i samband med turism steg visserligen under årets tre första kvartal i ungefär samma takt som föregående år eller med drygt 60 mkr till 680 mkr, men motsvarande valutaintäkter ökade också, ehuru med ett något lägre belopp eller med knappt 40 mkr till 355 mkr. Underskottet i »turistbalansen» torde därför ej ha överstigit 400 mkr under 1964 att jämföras med ca 370 mkr 1963.

Övriga transaktioner under förevarande rubrik beräknas under 1964 ha medfört ett valutautflöde om 325 mkr. Osäkerheten i denna beräkning, som väsentligen baserar sig på till riksbanken inkomna valutaanmälningar, synes emellertid böra framhållas. Under senare år synes redovisningen av ifrågavarande betalningar till Sverige fortlöpande ha försämrats. Medan sålunda in- och utgående tjänstebetalningar av detta slag i stort sett balanserade under 1950-talet, kunde under åren 1961 till 1963 noteras en ökning för de ingående betalningarna av endast ca 30 mkr mot en ökning för motsvarande utgående betalningar av ca 240 mkr. Under första halvåret 1964 divergerade siffrorna ytterligare och visade jämfört med motsvarande tid föregående år en minskning med ca 30 mkr för betalningarna till Sverige och en ökning med ca 130 mkr för betalningarna från Sverige, d. v. s. ett mellan halvåren med ca 160 mkr ökat underskott.

Kapitaltransaktioner. Uppgifterna härom är preliminära och ganska stora revideringar av i synnerhet siffrorna för andra halvåret 1964 för privata lån och direkta investeringar kan förutses.

De statliga kapitaltransaktionerna beräknas under 1964 ha resulterat i en nettokapitalimport om 144 mkr. På de långfristiga statliga krediterna till utlandet amorterades, som framgår av tabell 13, 112 mkr medan nya långa krediter om 22 mkr utbetalades. På de korta krediterna amorterades 90 mkr. I samband härmed förvärvade Sverige en FN-obligation på 45 mkr. De fordringar, som uppstod vid likvideringen av EPU, har amorterats med 6 mkr, varefter 7 mkr återstod vid årsskiftet 1964/65. Internationella utvecklingsfonden (IDA) tog under 1964 i anspråk 7 mkr av de medel som från svensk sida ställts till dess förfogande, och vid årets slut fanns ytterligare 100 mkr kvar att disponera. Övriga statliga kapitaltransaktioner innebar under året ett kapitalinflöde om 10 mkr.

Värdepappershandeln med utlandet medförde under de tre första kvartalen ett nettokapitalutflöde om 16 mkr och det har i tabell 11 antagits, att sista kvartalets export och import av värdepapper vägde jämnt.

Tabell 13. Svenska statens krediter till utlandet

	Mkr				
	Utestående belopp ultimo 1963	Utbetalt under 1964	Återbetalt under 1964	Utestående belopp ultimo 1964	Beviljat, ännu ej utbetalt belopp
Danmark	107,7	—	4,1	103,6	—
Finland	388,9	—	14,4	374,5	—
Norge	90,3	—	4,4	85,9	—
Sovjetunionen	429,6	—	88,8	340,8	—
Indien	—	6,0	—	6,0	18,0
Tunisien	0,6	5,4	—	6,0	—
Turkiet	3,9	10,4	0,7	13,6	15,6
Summa	1 021,0	21,8	112,4	930,4	33,6

Posterna »privata lån» och »direkta investeringar» är beräknade med ledning av uppgifter om utnyttjade lånetillstånd och av uppgifter om investeringar som inhämtats av riksbankens valutaavdelning. I likhet med vad som blev fallet med siffrorna i föregående års förvaltningsberättelse, kan betydande revideringar senare komma att bli erforderliga. Siffrorna för de »privata lånen» tyder på att dessa givit helt olika resultat under 1963 och 1964. Under 1963 resulterade dessa i en kapitalexport på ca en kvarts miljard kronor, medan resultatet för 1964 har uppskattats innebära en kapitalimport på omkring en halv miljard kronor. Förändringen var i huvudsak en följd av att amorteringarna till utlandet beräknats ha minskat från drygt 400 mkr till knappt 100 mkr, samtidigt som nyupplåningen väntas ha ökat från 200 mkr till ca 550 mkr. De utländska lånen i Sverige och amorteringarna på dessa har båda åren varit av relativt blygsam omfattning.

Investeringarna, som under 1962 motsvarade ett kapitalutflöde om ca 30 mkr att jämföras med ett inflöde under 1963 av ca 125 mkr, har under 1964 enligt de preliminära beräkningarna resulterat i ett kapitalutflöde på ca 225 mkr. Förändringen har främst uppkommit, genom att värdet av svenska nyinvesteringar i utlandet ökat med ca 80 mkr till ca 440 mkr för år 1964, samtidigt som de utländska nyinvesteringarna i Sverige sjunkit med ungefär en kvarts miljard till ca 240 mkr.

Bankernas utlandsställning beräknas, som framgår av summa D i tabell 11, under 1964 ha förbättrats med 978 mkr. I siffran ingår, som tabellen visar, ej blott riksbankens och affärsbankernas avista valutaställning, som ökat med 827 mkr, utan även det belopp — 181 mkr — varmed Sveriges fordran på valuta-fonden ökat under året. Ytterligare har hänsyn tagits till affärsbankernas tidsposition gentemot utlandet inkl. innehavet av utländska sedlar (posten D:4), vilken beräknas komma att försämrats med 30 mkr.

Restposten. Det har ovan framhållits att det verkliga utfallet av posten

»övriga löpande betalningar» sannolikt är betydligt bättre än det underskott om 725 mkr som upptagits i tabell 11. Storleken av redovisningsfelet kan inte med någon säkerhet uppskattas, men en kalkyl baserad på de inkommande anmälningarna synes ge vid handen att felet med stor sannolikhet uppgår till minst en kvarts miljard kronor.

Även efter en justering härför och med hänsynstagande till de faktorer, som ständigt bidrager till att en restpost uppkommer, t. ex. diskrepanser mellan utrikeshandelns tullvärden och motsvarande faktiska betalningar, torde en positiv restpost kvarstå, till väsentliga delar motsvarande korta kommersiella krediter, föranledda av det åtstramade läget på kreditmarknaden i Sverige under 1964.

Internationellt finansiellt samarbete

I enlighet med beslut i september 1963 av finansministrar och centralbankschefer i den s. k. tio-ländergruppen har deras ställföreträdare under året företagit en utredning avseende *formerna för det internationella betalningssystemets funktion och det troliga likviditetsbehovet i framtiden* och lämnat rapport därom till ministergruppen.

I sitt uttalande till rapporten i augusti 1964 har ministrarna och centralbankscheferna konstaterat, att nuvarande, på fasta valutakurser och rådande guldpris baserade, internationella betalningssystem har visat sitt värde som en grund att bygga på för framtiden. Vad beträffar likviditeten, är man enig om att tillgången på guld och reservvalutor för det internationella monetära systemet i sin helhet är fullt tillräcklig för närvarande och sannolikt kommer att vara det under den närmaste framtiden. Dessa reserver kompletteras av en lång rad kreditfaciliteter. Den fortgående tillväxten av världshandel och betalningar kommer sannolikt att medföra behov av större internationell likviditet. Detta behov kan tillgodoses genom ökade kreditfaciliteter och kan möjligen på lång sikt komma att kräva någon ny form av reservtillgångar. Uppdrag har lämnats till en studiegrupp att utreda möjligheterna att tillskapa likviditet på andra vägar än som för närvarande tillämpas, om detta i en längre avlägsen framtid skulle visa sig behövligt.

Ett betydelsefullt led i stärkandet av betalningssystemet har varit tillkomsten av olika bilaterala och multilaterala kreditfaciliteter, i synnerhet för att motverka spekulativa kapitalrörelser och plötsliga påfrestningar. För att förebygga ett missbruk av dessa faciliteter har ministrarna och centralbankscheferna godkänt ett arrangemang för s. k. multilateral övervakning av sätten och medlen för finansiering av bristande betalningsbalansjämvikt. Samarbetet på det internationella monetära området kommer härigenom att stärkas och möjligheter erbjudas att diskutera åtgärder, som är lämpliga för varje enskilt land mot bakgrunden av de allmänna ekonomiska utsikterna. Ministrarna och centralbankscheferna kommer att från tid till annan sammanträda för att övervaka utvecklingen på området.

Beträffande den Internationella valutafonden, som med stora kreditresurser

och stadgemässiga förpliktelser intar en central ställning i betalningssystemet, förklarar ministrarna och centralbankscheferna sin avsikt att vid den kommande femårliga översynen av fondkvoterna under 1965 stödja förslag om en moderat allmän ökning av medlemmarnas kvoter jämte särskilda kvotökningar för vissa länder (se Internationella valutafonden).

Ministrarna och centralbankscheferna har givit arbetsutskottet nr 3 inom OECD:s kommitté för ekonomisk politik i uppdrag att inleda en ingående undersökning av de åtgärder och medel, som i de olika fallen och under hänsynstagande till betydelsefulla interna mål kan vara bäst lämpade för att undvika eller bemästra ihållande jämviktsrubbingar i det internationella betalningssystemet.

Inom *Internationella valutafonden (IMF)* har tillsatts en kommitté för översyn av medlemmarnas kvoter, vilken förutses komma att föreslå dels en allmän höjning av kvoterna, dels särskilda ökningar av sådana enskilda kvoter, som icke längre återspeglar respektive lands ekonomiska ställning. Beslut om dessa kvothöjningar avses skola fattas under 1965.

Valutafonden har under 1964 i samband med valutastöd till andra länder disponerat netto 103,5 mkr av sitt krontillgodohavande i riksbanken. Härav faller 51,7 mkr på en dragning från Italiens sida under den förra delen av året och vidare 25,9 mkr på en egyptisk dragning. Resterande 25,9 mkr har disponerats i december i samband med ett brittiskt utnyttjande av den stand-by-kredit på 1 miljard dollar, som Storbritannien beviljats i valutafonden. Sistnämnda belopp anskaffades, genom att fonden disponerade 345 miljoner dollar av sitt innehav av olika valutor, köpte valutor mot guld för 250 miljoner dollar samt mobiliserade resterande 405 miljoner dollar genom lån under de med tio-ländergruppen år 1962 träffade *generella lånearrangemangen*. Arrangemangen, som inrymmer kreditutfästelser enligt särskilda regler med ett motvärde i deltagarländernas valutor om totalt 6 miljarder dollar, för svensk del motvärdet i kronor till 100 miljoner dollar, är avsedda att utnyttjas vid allvarliga betalningsbalansrubbingar, som hotar att försvaga det internationella betalningssystemet. Detta är första gången som arrangemangen utnyttjats. Totalt sett innebär Storbritanniens ianspråktagande av stand-by-krediten för svensk del att, förutom ovan nämnda disposition av IMF:s kronbehållning i riksbanken med 25,9 mkr, riksbanken sålt svenska kronor mot guld för 36,2 mkr och vidare beviljat ett lån till fonden under berörda lånearrangemang på 77,6 mkr.

Under året har fonden vidare ianspråktagit 38,8 mkr av sitt kronkonto i riksbanken i samband med ett utnyttjande från USA:s sida av den stand-by-kredit av teknisk natur i fonden, som överenskommits för underlättande av andra medlemsländers återbetalningar till fonden. Detta belopp har genom dylika återbetalningar sedermera under året åter tillförts berörda konto.

Fondens behållning av svenska kronor uppgick den 31 december 1964 till 400,7 mkr motsvarande 52 % av Sveriges kvot i fonden.

För att bistå Bank of England i dess strävan att hävda pundvalutans ställning

beviljade elva länders centralbanker, den amerikanska Export-Import Bank samt Internationella regleringsbanken i Basel i november den brittiska centralbanken krediter på totalt 3 000 miljoner dollar. Bland centralbankerna ingick riksbanken och den svenska andelen i krediterna uppgick till 100 miljoner dollar.

Den *överenskommelse avseende swap-transaktioner* på 50 miljoner dollar, motsvarande 259 mkr, som riksbanken ingått med Federal Reserve Bank of New York, har fortsatt att vara i kraft under året men har icke utnyttjats av någondera parten. I juli 1964 förlängdes överenskommelsen på ett år till den 19 juli 1965. Det totala beloppet för de amerikanska swap-överenskommelserna med elva länders centralbanker och Internationella regleringsbanken i Basel översteg vid årets slut 2 000 miljoner dollar.

I fråga om den *Internationella utvecklingsfonden (IDA)* erlades det ordinarie svenska bidraget, 10 mkr, i november 1964 med 0,6 mkr i konvertibel valuta och 9,4 mkr i form av en skuldförbindelse. I samband med diskussioner avseende ökning av IDA:s resurser genom större bidrag från medlemsländerna har efter riksdagens godkännande från svensk sida avgivits en förklaring, att ett svenskt ordinarie bidrag på 25,9 mkr, utgörande motvärdet till 5 miljoner dollar, kommer att inbetalas till IDA under vart och ett av åren 1965—1967. Totalt kommer IDA:s resurser att öka med 750 miljoner dollar genom bidrag från de industrialiserade medlemsländerna under berörda år.

Liksom under de närmast föregående två åren har ett särskilt svenskt bidrag lämnats till fonden även under 1964, denna gång med 26,1 mkr, vilket bidrag erlades i juli 1964 i form av en skuldförbindelse.

Det *Europeiska monetära avtalet (EMA)* har förlängts att gälla på oförändrade villkor t. o. m. den 31 december 1965. EMA-styrelsen har därvid erhållit uppdrag att studera avtalets fortsatta tillämpning och formerna härför.

De i samband med likvidationen av den *Europeiska betalningsunionen (EPU)* utestående svenska fordringarna på Grekland, Island, Norge och Turkiet har genom amorteringar under 1964 nedgått från 2,6 till 1,3 miljoner dollar.

Riksbankens bokslut

Å sidorna 36—42 har intagits riksbankens bokslut för år 1964.

Vid uppgörande av riksbankens bokslut för 1964 har guldbehållningen i likhet med föregående år redovisats på tillgångssidan till ett pris av 2 480 kronor per kilogram. Såsom en särskild tilläggspost »Övervärde å guld» upptages skillnaden mellan guldbehållningens dagsvärde och värdet enligt nämnda pris.

Liksom föregående år har upplupna, ännu ej betalda räntor å svenska obligationer per den 31 december 1964, samt den del av diskontot å svenska skattkammarväxlar, som belöper sig på bokföringsåret, bokförts å vinst- och förlusträkningen.

Riksbankens nettovinst under 1964 har uppgått till ett belopp av 167 256 897 kronor och 76 öre.

Utgående

Tillgångar	1963		1964	
	Kronor		Kronor	
Guldbehållning	400 424 722	07	416 607 712	87
Övervärde å guld	539 489 965	65	561 293 217	72
	(939 914 687)	72)		
Utländska statspapper	2 112 205 190	—	2 820 357 000	—
Utrikes växlar	36 851 996	69	56 510 402	28
Fordringar hos utländsk bank eller bankir, nettobelopp	529 760 447	97	621 594 778	08
Lån till Internationella valutafonden	—		77 598 000	—
Övriga utländska tillgångar	10 507 272	54	10 539 233	76
	(2 689 324 907)	20)		
Skattkammarväxlar	1 300 000 000	—	1 370 000 000	—
Statens och hypoteksinrättningsobligationer	3 737 465 835	—	3 336 560 700	—
	(5 037 465 835	—)		
Diskonterade växlar	13 400 733	97	14 535 265	12
Hypotekslån	227 133 681	80	89 240 680	—
Kredit i checkräkning	80 902	33	165 392	02
Avbetalningslån	66 559 022	22	78 196 564	38
	(307 174 340)	32)		
Hos riksgäldskontoret inestående pensions- fondsmedel	6 767 843	18		6 767 843 18
Skiljemynt	12 549 603	48		13 864 317 40
Inhemska bankers checkar, postremissväxlar m. m.	20 180 779	83		23 322 510 58
Övriga tillgångar	197 644 546	97		214 075 471 36
Sveriges kvot i Internationella valutafonden	775 981 500	—		775 981 500 —
Sveriges andel i Internationella återuppbygg- nadsbankens grundfond, inbetalt belopp ..	103 464 200	—		103 464 200 —
Summa	10 090 468 243	70		10 590 674 788 75

balansräkning

Skulder	1963	1964	
	Kronor	Kronor	Kronor
Utelöpande sedlar	7 869 056 266 —		8 386 308 786 —
Utelöpande postremissväxlar	3 459 327 51		6 264 796 76
Checkräkning (statliga myndigheter)	118 497 079 21	77 828 323 09	
» (bankaktiebolag)	187 894 585 85	139 755 565 06	
» (andra insättare)	2 793 473 51	2 286 154 86	219 870 043 01
	(309 185 138 57)		
Depositions- och kapitalräkning	175 906 56	175 906 56	
Investeringskontomedel	362 974 67	—	
Skogskontomedel	983 987 56	828 151 46	
Medel å konton för investering i skogsbruk och rörelse	865 347 668 15	967 876 958 09	968 881 016 11
	(866 870 536 94)		
Kursdifferenskonto	169 551 943 61		178 617 544 42
Övriga skulder	6 191 945 82		10 161 452 52
Grundfond	50 000 000 —	50 000 000 —	
Avbetalningslånefond	100 000 000 —	125 000 000 —	
Reservfond	20 000 000 —	20 000 000 —	
Pensionsfonder	6 767 843 18	6 767 843 18	
Riksbankens byggnadsfond	50 000 000 —	50 000 000 —	
Balanserade vinstmedel från föregående år	964 568 88	119 017 25	
vinst för året	133 154 448 37	167 256 897 76	419 143 758 19
	(360 886 860 43)		
Internationella valutafonden	504 251 646 07		400 707 196 15
Internationella återuppbyggnadsbanken	1 014 578 75		720 195 59
Summa	10090 468 243 70		10 590 674 788 75

	1963		1964	
	Kronor		Kronor	Kronor
Utgifter och förluster				
Räntor å inlåningsräkningar	66 491	67		58 391 26
<u>Arvoden till fullmäktige och suppleanter för fullmäktige m. fl.</u>				
Fullmäktige och suppleanter för dem	97 852	48	97 987	08
Styrelseledamöter vid avdelningskontoren och suppleanter för dem	138 500	—	138 084	01
Ledamöter i valutastyrelsen och suppleanter för dem	15 420	—	15 180	—
	251 772	48	251 251	09
<u>Avlöningar till ordinarie tjänstemän</u>				
Lön, vikariatsersättning, kallortstillägg m. m.	3 403 174	87	3 241 393	94
<u>Avlöningar till icke-ordinarie personal</u>				
Lön, vikariatsersättning, kallortstillägg m. m.	4 338 400	23	4 553 892	45
Ersättning till tillfälliga befattningshavare ..	1 968 484	20	2 049 040	18
Övertidsersättning m. m.	84 520	98	81 491	74
	6 391 405	41	6 684 424	37
<u>Arvoden och särskilda ersättningar m. m.</u>				
Gottgörelse jämlikt 18 § 1 mom. avlöningsreglementet	16 144	50	13 523	10
Gratifikation eller belöning enligt 37 § avlöningsreglementet	2 925	—	3 675	—
Kompensation för förhöjd folkpensionsavgift. .	111 257	—	120 758	40
	130 326	50	137 956	50
<u>Rörligt tillägg</u>	3 351 094	72	3 760 308	90
	(13 527 773)	98		
Pensioner m. m.	13 795 269	26		24 275 925 66
Transport	17 389 534	91		18 409 651 72

¹ Därav avgifter till den allmänna tilläggspensioneringen Kr. 570.000:—.

² Därav avgifter till den allmänna tilläggspensioneringen Kr. 682.000:—.

förlusträkning

	1963		1964	
	Kronor		Kronor	
Inkomster och vinster				
Diskonto å växlar	772 116	99	868 036	48
Räntor å hypotekslån m. m.	16 365 139	80	19 934 607	33
Räntor å avbetalningslån	2 735 212	49	3 553 431	92
Inbetalningar å inom linjen förda eller avskrivna lånefordringar	590	—	607	—
	(19 873 059)	28)		24 356 682
Av utrikesrörelsen uppkommen vinst	99 698 144	62		114 960 128
Inkomst av svenska statspapper och obligationer, efter nedskrivningar	60 678 118	95	42 497 099	93
Provisioner m. m.	149 312	73	166 576	37
Courtage å obligationer	95 939	53	246 891	47
Ränta å hos riksgäldskontoret inestående pensionsfondsmedel	365 463	53	351 927	85
Avgifter för i förvar mottagna depositioner ..	473 287	70	552 438	45
Ersättning för förvaltning av statens bosättningslånefond	210 558	—	204 216	—
Ersättning för förvaltning av statens egna-hemslånefond m. fl. fonder	133 612	50	118 450	50
Inkomster av fastigheter	401 711	14	401 666	74
Kassaöverskott	4 625	54	7 261	68
Diverse	1 036 356	55	9 075 918	24
	(63 548 986)	17)		53 622 447
				23
Summa	183 120 190	07		192 939 258
				78

	1963		1964	
	Kronor		Kronor	
Utgifter och förluster				
<u>Förvaltningsutgifter m. m.</u>	(17 389 534	91)	Transport	18 409 651 72
Ändrings- och reparationsarbeten å fastigheter	464 921	30	216 177	47
Fastighetsutskylder, renhållning av gator och gårdar	123 068	13	118 975	69
Kontorshyror	228 959	90	217 934	91
Rengöring inom fastigheterna	282 417	79	299 264	73
Värme och belysning	271 035	45	261 347	85
Inventarier och deras underhåll	305 312	20	285 720	07
Materialier, tidningar, böcker m. m.	301 273	36	425 037	72
Post-, assurances-, telegram- och telefonavgifter	1 224 761	61	1 325 774	66
Rese-, traktaments- och flyttningkostnader ..	152 115	79	161 029	21
Personalvård m. m.	126 039	57	66 766	60
Vissa beredskapsutgifter	33 842	91	285 767	92
Övriga förvaltningsutgifter	239 321	11	301 629	19
	(3 753 069	12)		3 965 426 02
Courtage å obligationer	54 439	12	18 065	96
Kassaförluster	4 076	05	15 977	91
Aktier i AB Tumba bruk	25 000 000	—	—	—
Diverse	196 090	19	53 974	63
	(25 254 605	36)		88 018 50
Kostnader för sedeltryckeriet ¹	2 520 000	—		1 800 000 —
Kostnader för pappersbruket	1 048 532	31		—
Av Tumba bruk levererat sedelpapper ²	—			1 419 264 78
Summa utgifter och förluster	49 965 741	70		25 682 361 02
Saldo vinst	133 154 448	37		167 256 897 76
Summa	183 120 190	07		192 939 258 78

¹ Jämför § 29 i berättelsen.² „ § 30 i „

**Vissa inom linjen förda tillgångar vid 1963 och
1964 års slut**

	1963		1964	
	Kronor		Kronor	
<i>Tillgångar</i>				
Riksbankens mynt- och medaljsamling	158 537	81	160 037	81
Taxeringsvärdet av riksbankens fastigheter vid resp. års slut enligt nedanstående specifikation	15 254 200	—	15 254 200	—
Aktier i Internationella Banken i Basel ¹	1 800 000	—	1 800 000	—
Aktier i AB Tumba bruk	25 000 000	—	25 000 000	—
Vissa utländska obligationer och fordringar	37 451 798	75	35 625 610	25
Summa	79 664 536	56	77 839 848	06
Fastigheten i:				
Stockholm: bankhuset	5 910 000	—	5 910 000	—
sedeltryckeriet	1 500 000	—	1 500 000	—
Göteborg	1 585 000	—	1 585 000	—
Falun	365 000	—	365 000	—
Gävle	375 000	—	375 000	—
Halmstad	410 000	—	410 000	—
Härnösand	290 000	—	290 000	—
Jönköping	226 000	—	226 000	—
Karlstad	200 000	—	200 000	—
Kristianstad	300 000	—	300 000	—
Linköping	500 000	—	500 000	—
Luleå	387 000	—	387 000	—
Nyköping	520 000	—	520 000	—
Uppsala	666 200	—	666 200	—
Visby	240 000	—	240 000	—
Växjö	830 000	—	830 000	—
Örebro	325 000	—	325 000	—
Östersund	300 000	—	300 000	—
Tumba: sedelförbränningshuset ²	200 000	—	200 000	—
Diverse valv	125 000	—	125 000	—
Summa	15 254 200	—	15 254 200	—

¹ Hela aktieinnehavet utgör Schw. Frcs. 10.000.000:— (4.000 st. aktier à Schw. Frcs. 2.500:—). Av likviden härför har 25 % erlagts.

² Riksbanken har förbehållit sig nyttjanderätten till byggnaden.

Utlåning från vissa lånefonder

Utestående lån den 31 december 1962—1964 i tusental kronor

	Avbetalnings- lånefonden		Statens bosättnings- lånefond		Egnahems- m. fl. lånefonder		Fonden för supplementär jordbrukskredit		Värnpliktslån			
									Värnplikts- lånefonden		Fonden för låneunderstöd	
	Antal	Belopp	Antal	Belopp	Antal	Belopp	Antal	Belopp	Antal	Belopp	Antal	Belopp
Huvudkontoret.	1 025	4 331	5 737	9 324	2 731	30 260	7	17	252	726	81	162
Göteborg	1 739	10 782	1 544	2 432	602	1 892	—	—	65	164	20	42
Malmö	1 292	7 961	2 936	4 648	207	1 541	—	—	84	247	12	19
Falun	352	1 307	1 026	1 735	622	2 457	3	3	40	114	1	1
Gävle	573	2 318	1 403	2 579	1 458	3 672	1	0	33	96	4	3
Halmstad	340	1 552	626	1 093	1 079	5 411	3	4	30	88	5	9
Härnösand	739	2 376	1 853	2 959	2 772	4 800	2	5	33	118	4	9
Jönköping	563	2 338	1 099	1 902	507	2 730	6	15	31	101	8	7
Kalmar	390	1 334	1 218	2 223	762	3 046	3	3	42	141	—	—
Karlskrona	296	1 182	729	1 212	853	3 821	5	3	43	129	4	6
Karlstad	242	802	970	1 817	1 805	5 489	6	10	25	77	7	4
Kristianstad	334	1 710	1 381	2 264	1 251	6 477	—	—	45	136	2	6
Linköping	725	2 719	2 044	3 697	924	4 527	8	12	43	161	3	6
Luleå	1 288	3 901	1 938	3 316	2 978	5 899	2	2	20	64	6	12
Mariestad	272	1 156	998	1 540	629	3 134	33	69	16	52	1	2
Nyköping	337	1 361	1 028	1 909	855	5 021	82	97	32	87	3	3
Umeå	984	3 404	1 467	2 326	2 129	6 484	1	2	24	71	2	2
Uppsala	2 704	15 692	1 627	2 939	1 056	4 312	30	56	38	128	2	5
Visby	265	1 149	156	253	851	2 891	—	—	4	18	2	0
Vänersborg	229	892	1 147	2 147	1 775	7 379	7	25	31	97	4	3
Västerås	594	1 948	1 488	2 489	440	1 730	24	29	24	62	9	5
Växjö	444	2 229	761	1 378	887	3 560	1	2	16	46	2	4
Örebro	467	2 101	1 597	2 904	369	850	5	5	27	96	5	3
Östersund	924	3 653	610	959	2 276	5 145	2	1	29	78	2	3
S:a 31.12.64	17 118	78 197	35 383	60 044	29 818	122 528	231	360	1 027	3 095	189	316
S:a 31.12.63	15 056	66 559	34 036	47 371	33 843	133 714	347	575	981	3 037	260	440
S:a 31.12.62	13 919	60 075	35 093	40 243	38 175	146 258	476	927	1 036	3 148	324	520

Vid utgången av åren 1963 och 1964 utestående lån, vilka övertagits från egnahemsorganen och hushållningssällskapen, fördelar sig till antal och belopp i tusental kronor på följande olika lånetyper:

	Utestående lån			
	1963		1964	
	Antal	Belopp	Antal	Belopp
<i>Utlåning, som handhaves av såväl huvudkontoret som avdelningskontoren:</i>				
Jordbruksegnahemslån, skogslån, äldre tilläggs- och förstärkningslån	13 565	67 564	12 534	62 520
Bostadsegnahemslån	7 007	29 066	6 350	26 784
Uppskovslån	14	4	7	2
Nybyggnadslån	7 906	5 968	6 620	4 463
Förbättringslån	3 271	3 398	2 583	2 501
Lån till estlandssvenskar	23	89	22	79
Premielån	321	73	28	8
Täckdikningslån	15	4	5	1
Transport	32 122	106 166	28 149	96 357
<i>Utlåning, som helt handhaves av huvudkontoret:</i>				
Arrendelån	16	16	14	10
Lån till låneförmedlare:				
Arbetarsmåbrukslån	1 431	18 356	1 423	17 388
Jordbruksegnahemslån	25	375	23	343
Bostadsegnahemslån	249	8 802	209	8 430
Summa	33 843	133 714	29 818	122 528

Stödlån till jordbrukare

Utestående lån den 31 december 1962—1964 i tusental kronor

	Enl. SFS 369/1951 St A		Enl. SFS 766/1951 St B		Enl. SFS 764/1952 St C		Enl. SFS 723/1954 St D		Enl. SFS 593/1955 St E		Enl. SFS 650/1957 St F		Enl. SFS 83/1960 St G		Summa	
	Antal	Belopp	Antal	Belopp	Antal	Belopp	Antal	Belopp	Antal	Belopp	Antal	Belopp	Antal	Belopp	Antal	Belopp
HK	—	—	2	5	91	382	12	13	148	562	296	1 195	66	178	615	2 334
Göteborg ..	—	—	—	—	2	2	11	32	19	24	47	47	71	87	150	192
Malmö	—	—	2	9	7	13	51	149	8	33	4	3	3	6	75	213
Falun	—	—	—	—	8	7	2	3	5	7	73	241	78	160	166	419
Gävle	—	—	—	—	24	23	8	4	19	23	40	49	32	39	123	138
Halmstad ..	—	—	—	—	10	6	120	174	157	274	100	108	107	160	494	721
Härnösand .	—	—	—	—	31	21	30	22	37	23	22	23	10	6	130	95
Jönköping .	—	—	—	—	54	66	8	18	20	35	32	27	27	28	141	174
Kalmar	—	—	3	2	189	234	—	—	318	540	71	103	405	787	986	1 666
Karlskrona .	—	—	3	1	41	32	8	10	61	65	43	83	67	118	223	309
Karlstad ...	—	—	1	2	31	43	7	9	53	204	107	204	204	277	403	740
Kristianstad	—	—	3	2	19	31	168	413	68	140	47	74	61	117	366	776
Linköping ..	—	—	5	5	179	402	1	2	319	996	212	410	50	64	766	1 879
Luleå	—	—	—	—	176	81	663	440	324	278	59	30	1	1	1 223	831
Mariestad ..	—	—	2	2	98	186	11	14	271	644	341	600	186	193	909	1 640
Nyköping ..	—	—	—	—	49	86	5	16	264	959	195	346	60	101	573	1 508
Umeå	—	—	—	—	356	172	805	590	635	525	328	231	29	19	2 153	1 536
Uppsala ...	—	—	—	—	65	169	11	16	154	594	381	1 697	116	252	727	2 728
Visby	—	—	—	—	32	36	—	—	10	30	14	15	286	422	342	504
Vänernborg .	1	2	—	—	54	47	17	28	72	165	151	166	258	316	553	725
Västerås ...	—	—	—	—	56	68	3	3	115	352	303	932	114	260	591	1 616
Växjö	—	—	—	—	41	29	10	16	10	13	29	20	36	42	126	119
Örebro	—	—	2	7	54	153	3	6	16	94	86	174	61	97	222	531
Östersund ..	—	—	—	—	32	20	3	1	1	0	5	4	1	1	42	27
S:a 31.12.64	1	2	23	35	1 699	2 310	1 957	1 979	3 104	6 577	2 986	6 786	2 329	3 732	12 099	21 422
S:a 31.12.63	2	4	33	57	2 404	3 416	2 471	2 941	4 372	10 212	6 365	11 973	2 499	5 417	18 146	34 021
S:a 31.12.62	3	4	52	85	3 111	4 848	3 457	4 378	7 702	16 260	6 937	17 718	2 678	7 220	23 940	50 514

Bankoutskottets memorial nr 1 år 1965

Riksbankens styrelse och vissa förvaltningsåtgärder

§ 1.

Sedan riksdagen den 4 februari 1964 beviljat direktören Ragnar Sundén begärt entledigande från uppdraget att vara suppleant för generaldirektören Gunnar Svärd i dennes egenskap av fullmäktig i riksbanken, utsåg kamrarnas valmän den 13 februari 1964 ledamoten av riksdagens första kammare, partisekreteraren Yngve Holmberg till ny suppleant för herr Svärd för återstoden av valperioden 1962—1965.

Vid det val som förrättades den 20 maj 1964 av riksdagens valmän utsågs herrar Gustaf Kollberg och Torsten Bengtson till fullmäktige i riksbanken för valperioden 1964—1967, båda omvalda.

Till suppleanter valdes
för herr Kollberg herr Sven Wedén (omvald)

» » Bengtson » Nils Hansson i Skegrie (omvald).

Fullmäktige utsåg därefter den 21 maj 1964 för tiden till dess nytt val av fullmäktige år 1965 förrättats

till *vice ordförande* och *deputerad*: herr Ragnar Persson i Vinberg (omvald);

till *riksbankschef*: herr Per Åsbrink (omvald);

till suppleant för riksbankschefen att med fullmäktigs rätt och ansvar vid inträffande förfall träda i hans ställe (*vice riksbankschef*): herr Sven Jøge (omvald).

Genom beslut den 29 juni 1964 entledigade Kungl. Maj:t på därom gjord ansökan f. d. statsrådet Per Edvin Sköld från uppdraget att vara fullmäktig i riksbanken fr. o. m. den 1 augusti 1964 samt förordnade statssekreteraren i finansdepartementet Hans Krister Wickman att för en tid av tre år fr. o. m. sistnämnda dag vara fullmäktig i riksbanken.

Till ny suppleant i fullmäktige efter herr Tore Bengtsson, vilken avlidit, utsåg kamrarnas valmän den 11 december 1964 för återstoden av valperioden 1963—1966 ledamoten av riksdagens andra kammare, herr Hans Lennart Gustafsson.

§ 2.

Förordnandena för ledamöterna av riksbankens industyrelse, nämligen herr Persson i Vinberg, ordförande, bankdirektören Hjalmar Ekengren och civilingenjören Gösta Carlsson har av fullmäktige den 21 maj 1964 förlängts tillsvidare, dock längst till dess nytt val av fullmäktige år 1965 förrättats.

För samma tid förlängdes förordnandena för de nuvarande suppleanterna i styrelsen, nämligen herr Kollberg (för ordföranden), bankkommissarien Anders Lemne (för Ekengren) och numera avdelningsdirektören i kriminalvårdsstyrelsen Lennart Agartz (för Carlsson).

§ 3.

Till ny suppleant för herr Persson i Vinberg i valutastyrelsen efter direktören Ragnar Sundén, som erhållit begärt entledigande från nämnda uppdrag, utsåg fullmäktige den 20 februari 1964 herr Torsten Bengtson.

Till ledamöter i valutastyrelsen för tiden till dess nytt fullmäktigeval under år 1965 ägt rum omvalde fullmäktige den 21 maj 1964 vice riksbankschefen Sven Joge, ordförande, herr Persson i Vinberg, vice ordförande, och bankdirektören Gunnar Åkermalm samt till personliga suppleanter för dem respektive bankdirektören Hjalmar Ekengren, herr Torsten Bengtson och bankokommissarien Åke Gustafsson.

Som suppleant för Åkermalm har fullmäktige sedermera fr. o. m. den 1 november 1964 utsett bankokommissarien Lennart Olofsson i stället för Gustafsson.

De av Kungl. Maj:t utedda ledamöterna i valutastyrelsen har varit direktören L. H. O. Sjunnesson med direktören P. H. G. Zethelius som suppleant, direktören, f. d. regeringsrådet S. J. M. Strömberg med bankdirektören O. V. R. Källqvist som suppleant, direktören Å. J. Wetterlind med direktören P. Prydz som suppleant samt generaldirektören G. L. Eriksson med tf. byråchefen i finansdepartementet S. L. Klackenbergh som suppleant. Den 29 juni 1964 förordnade Kungl. Maj:t direktören S. T. Åberg att för tiden fr. o. m. den 1 juli 1964 t. o. m. den 30 juni 1966 i stället för Zethelius vara suppleant för Sjunnesson i nämnda styrelse.

§ 4.

Till ledamöter i delegerade för riksdagens verk under år 1965 utsåg fullmäktige den 10 december 1964 herrar Persson i Vinberg och Gustaf Kollberg med herr Gunnar Svärd som suppleant (samtliga omvalda).

§ 5.

Beträffande sammansättningen av styrelserna vid avdelningskontoren torde få hänvisas till fullmäktiges protokoll den 22 oktober och den 5 november 1964.

§ 6.

Riksdagen har för budgetåret 1964/65 under fonden för låneunderstöd, riksbankens delfond, till bidrag till Internationella utvecklingsfonden (IDA) anvisat ett investeringsanslag av 36 147 000 kronor (Rskr 1964:7). På hemställan av Kungl. Maj:t i skrivelse till fullmäktige den 23 april 1964 har riksbanken inbetalat dels den femte årsraten av Sveriges andel i utvecklingsfonden, dels ett särskilt svenskt bidrag till fonden (jfr ovan s. 35).

§ 7.

Riksbanken har jämlikt Kungl. Maj:ts brev till fullmäktige den 30 december 1959 omhändertagit värden av svenska fordringar, som uppkommit i samband

med likvidationen år 1959 av den Europeiska betalningsunionen (EPU); (jfr ovan s. 35).

§ 8.

Riksbanken har handhaft tillämpningen av de mellan Sverige, å ena sidan, samt Rumänien och Sovjetunionen, å andra sidan gällande betalningsavtalen av bilateral innebörd.

I den mån tillämpningsfrågor på betalningsområdet uppkommit under de med Argentina, Bulgarien, Finland, Folkrepubliken Kina samt Ungern träffade betalningsöverenskommelserna — vilka samtliga är av multilateral innebörd och endast innebär en formalisering av den betalningsordning som tillämpas i förhållande till det konvertibla området — har dessa frågor handlagts av riksbanken.

§ 9.

I samband med det svenska finansiella biståndet till utvecklingsländerna, där riksbanken åtagit sig att handhava det tekniska fullgörandet av betalningarna, har under 1964:

- a) ytterligare ett belopp av 5 400 000 kronor överförts till det särskilda konto, som föres i riksbanken för den tunisiska centralbankens räkning och användes för betalningar under ett mellan de svenska och tunisiska regeringarna den 29 mars 1963 ingånget avtal avseende finansiellt bistånd till sistnämnda land (Kungl. Maj:ts brev till fullmäktige den 31 januari 1964);
- b) ett belopp av totalt 10 400 000 kronor överförts till ett särskilt konto i riksbanken för den turkiska centralbankens räkning att användas för betalningar enligt ett mellan de svenska och turkiska regeringarna den 2 december 1963 undertecknat avtal rörande en svensk utvecklingskredit till Turkiet (Kungl. Maj:ts brev till fullmäktige den 24 januari och 29 juni 1964);
- c) ett belopp av 6 000 000 kronor gottskrivits ett särskilt konto i riksbanken för den indiska regeringens räkning att användas för betalningar enligt ett avtal den 29 september 1964 mellan de svenska och indiska regeringarna avseende finansiellt utvecklingssamarbete (Kungl. Maj:ts brev till fullmäktige den 2 oktober 1964). (Jfr ovan s. 32.)

§ 10.

De medel å 0,4 mkr, som vid årsskiftet 1963/64 inestod i riksbanken å investeringskonto för skog jämlikt lagen den 14 december 1951 (nr 783), har uttagits under år 1964.

Å konton, som avses i Kungl. förordningen den 27 mars 1954 (nr 142) om taxering för inkomst av medel, som insatts å skogskonto, inestod i riksbanken vid utgången av år 1964 i runt tal 1 mkr. För medel insatta å skogskonto har räntesatsen utgjort $4 \frac{3}{4} \%$ fr. o. m. den 6 november 1964; dessförinnan fr. o. m. den 1 februari 1964 var den $4 \frac{1}{4} \%$.

§ 11.

Enligt gällande bestämmelser om investeringsfonder för konjunkturutmärkning (Kungl. kungörelse 1955:256, ändrad senast 1963:215) inestod i riksbanken vid utgången av år 1964 å konto för investering i rörelse i runt tal 961 mkr samt å konto för investering i skogsbruk omkring 7 mkr (jfr ovan s. 7).

§ 12.

Riksbankens officiella diskonto höjdes fr. o. m. den 31 januari 1964 med $\frac{1}{2}$ procentenhet till $4\frac{1}{2}\%$ och fr. o. m. den 6 november 1964 med ytterligare $\frac{1}{2}$ procentenhet till 5% .

§ 13.

Enligt beslut av 1964 års riksdag (se BoU:s utl. nr 13) har riksbankens avbetalningslånefond tillförts ett belopp av 25 mkr. Fonden uppgår nu till 125 mkr. Bestämmelser om utlåningen från fonden har meddelats i § 7 bankoreglementet.

Vid utgången av år 1964 utgjorde utlåningen från fonden sammanlagt ca 78,2 mkr, en ökning under året med omkring 12 mkr. Av utlåningen belöper ca 40,5 mkr å statliga garantilån, utgivna enligt kungörelserna 1946:676 (ändrad senast 1961:289), 1948:210 samt 1950:469 (ändrad senast 1963:275), och ca 37,7 mkr å andra avbetalningslån. Antalet garantilån utgjorde vid utgången av år 1964 5 560, vilket innebär en ökning under året med 165. Antalet övriga avbetalningslån uppgick vid samma tidpunkt till 11 558, en ökning under året med 1 897.

Räntan har sedan den 6 november 1964 utgjort 6% för studielån och $6\frac{1}{2}\%$ för övriga lån från fonden. Å statliga garantilån är dock räntan $5,5\%$ sedan den 1 december 1964 (Kungl. kungörelse 1964:708). Före nämnda tidpunkter var räntesatserna $\frac{1}{2}\%$ lägre.

Rörande avbetalningslånen fördelning till antal och belopp å de olika kontoren hänvisas till de uppgifter, som intagits å s. 43.

Hittills har från fonden utlämnats tio lån till tjänstemän i banken för förvärv av bostadsrätt i bostadsrättsförening.

§ 14.

Från statens bosättningslånefond — till vilken riksdagen hittills som kapital anvisat investeringsanslag å sammanlagt 71 104 700 kronor, varav 64 mkr överlämnats till riksbanken — utgjorde utlåningen vid utgången av år 1964 ca 60,0 mkr och antalet lån uppgick då till 35 383. Lånens antal, som varje år under tiden 1947—1963 nedgått, har under år 1964 ökat med 1 347 lån. Det utestående lånebeloppet har under året stigit med omkring 12,7 mkr.

Rörande fördelningen å de olika kontoren av lånen till antal och belopp hänvisas till de uppgifter, som intagits å s. 43.

Från låneverksamhetens början den 1 januari 1938 och till utgången av år

1964 har utlämnats lån till ett belopp av sammanlagt omkring 393 mkr. Därav har ca 329 mkr återbetalats och ett belopp av sammanlagt omkring 3,7 mkr efterskänkts eller avskrivits.

För lån från fonden utgår ränta efter fast, under hela lånetiden oförändrad räntefot. För lån, som numera utgives, tillämpas den normalränta, som av Kungl. Maj:t fastställts för det budgetår då lånet beviljats. Beträffande lån, som utlämnas under innevarande budgetår, utgör räntefoten (normalräntan) $5\frac{1}{4}\%$; under budgetåret 1963/64 uppgick den till 5% .

Fullmäktige har fastställt ny instruktion för riksbankens ordsombud, utsedda för yttranden över ansökningar om lån från statens bosättningslånefond, att gälla fr. o. m. den 1 januari 1965.

Förberedelser för tryckning av en ny broschyr i bosättningsfrågor pågår (jfr berättelsen till 1964 års bankoutskott, § 16).

§ 15.

Vid utgången av år 1964 kvarstod av riksbanken förvaltade lån, beviljade före den 1 juli 1960 från fonden för hantverks- och småindustri-kredit (se Kungl. kungörelse 1960: 372), till följande antal och belopp, nämligen

Kontor	Antal lån	Sammanlagd lånesumma kronor
Falun	1	1 600:—
Linköping	3	9 500:—
Uppsala	11	21 840:—
Vänersborg	1	4 000:—
	16	36 940:—

§ 16.

Av egnahems- m. fl. lån, som riksbanken per den 1 juli 1948 övertog från egnahemsorganen och hushållningssällskapen, kvarstod vid utgången av år 1964 ett antal av 29 818 med ett sammanlagt kapitalbelopp av 122,5 mkr, en nedgång under året med 4 025 lån och ett belopp av ca 11,2 mkr. Vid årets slut utestående lån fördelade sig å de olika kontoren på sätt närmare framgår av sammanställningar å s. 43 och 44.

För förvaltningen av lånen har riksbanken för budgetåret 1963/64 uppburit ersättning efter 3 kronor 50 öre per lån med 118 450 kronor 50 öre.

Av de av riksbanken förvaltade fondmedlen, som sammanhänger med ifrågasvarande låneverksamhet, har till statsverket under år 1964 av influtna amorteringar återlevererats 10 mkr. Beloppet fördelar sig med 7,7 mkr å egnahemslånefonden, 1,4 mkr å lånefonden för främjande av bostadsbyggande på landsbygden, 0,8 mkr å arbetarsmåbrukslånefonden och 0,1 mkr å täckdikningslånefonden.

§ 17.

Vid utgången av år 1964 förvaltare riksbanken stödlån till jordbrukare, utgivna enligt Kungl. kungörelserna nr 369/1951 (StA), 766/1951 (StB), 764/1952 (StC), 723/1954 (StD), 593/1955 (StE), 650/1957 (StF) och 83/1960 (StG), till ett sammanlagt belopp av ca 21,4 mkr.

Under året inflöt till riksbanken i avbetalningar å stödlån till jordbrukare ett belopp av i runt tal 11,6 mkr.

Hittills har av riksbanken efterskänkts eller avskrivits stödlån med ett belopp av sammanlagt ca 1 mkr.

Rörande de utestående lånens fördelning å riksbankens kontor och å de olika lånetyperna hänvisas till sammanställning å s. 45.

Riksbanken har icke uppburit någon ersättning för förvaltningen av stödlånen.

§ 18.

Av de från fonden för supplementär jordbrukskredit beviljade lånen kvarstod vid utgången av år 1964 ett sammanlagt kapitalbelopp av omkring 0,4 mkr. Några nya lån från fonden har inte beviljats efter utgången av juni 1959.

Vissa lån från fonden är försedda med statlig garanti. För dessa utgör räntan sedan den 6 november 1964 $5\frac{3}{4}\%$, dessförinnan sedan den 1 februari 1964 $5\frac{1}{4}\%$; för övriga lån från fonden gäller i allmänhet högre räntesatser.

Rörande lånens fördelning å de olika kontoren hänvisas till sammanställning å s. 43.

§ 19.

Jämlikt beslut av 1960 års riksdag förvaltar riksbanken värnpliktslån, utgivna från fonden för låneunderstöd resp. från värnpliktslånefonden. Antalet lån från förstnämnda fond uppgick vid utgången av år 1964 till 189, innebärande en nedgång under året med 71. Från värnpliktslånefonden utestod vid årsskiftet 1 027 lån till ett belopp av 3 095 000 kronor, en uppgång under året med 46 lån och ett belopp av 58 000 kronor. Lånen fördelade sig vid utgången av år 1964 på riksbankens olika kontor såsom framgår av sammanställning å s. 43.

Under år 1964 avskrevs under fonden för låneunderstöd ca 80 000 kronor och under värnpliktslånefonden ett belopp av ca 140 000 kronor. Till alldeles övervägande del hänförde sig avskrivningen under sistnämnda fond till den 25-procentiga avskrivning, som skett enligt Kungl. kungörelse den 2 juni 1961 (nr 384).

Någon ersättning utgår ej till riksbanken för här avsedda låneförvaltning.

§ 20.

Fr. o. m. den 1 juli 1962 har riksbanken att bevilja och förvalta lån från statens fiskredskapslånefond (s. k. fiskredskapslån) i enlighet med be-

stämmelserna i Kungl. kungörelsen den 6 april 1962 (nr 100). Hittills har utlämnats tio lån från fonden å sammanlagt 27 539 kronor. Av lånen förvaltades fyra vid kontoret i Göteborg, tre vid kontoret i Härnösand och ett vid vardera av kontoren i Kristianstad, Luleå och Vänersborg.

Räntan å dessa lån motsvarar normalräntan för det budgetår då lånet beviljats.

§ 21.

Riksbanken har åtagit sig att i likhet med postverket, affärsbanker, sparbanker och jordbrukskreditkassor medverka vid utbetalning av studiemedel enligt studiemedelsförordningen den 4 juni 1964 (nr 401) samt studiemedelskungörelsen den 24 september 1964 (nr 592).

I brev till fullmäktige den 6 november 1964 har Kungl. Maj:t meddelat, att en särskild fond, Studiemedelsfonden, skall inrättas och hemställt till fullmäktige att förvalta denna fond och disponera det för ändamålet å kapitalbudgeten för budgetåret 1964/65 anvisade investeringsanslaget å 89 mkr för överföring till Studiemedelsfonden, i den mån så erfordras för tillgodoseende av behovet av återbetalningspliktiga studiemedel.

Kungl. Maj:t har vidare i brev till fullmäktige samma dag meddelat, att den av riksdagen för budgetåret 1964/65 under förslagsanslaget Studiebidrag m. m. anvisade anslagsposten Studiebidrag enligt studiemedelsförordningen å 36 mkr ställts till statskontorets förfogande att av statskontoret utbetalas till fullmäktige. I brevet hemställdes att fullmäktige skall disponera dessa medel för tillgodoseende av med anslagsposten avsett ändamål.

I båda breven hemställde Kungl. Maj:t därjämte att fullmäktige ville till postverket och de penninginrättningar, med vilka särskild överenskommelse om utbetalande av studiemedel slutits, utbetala belopp motsvarande de medel, som av postverket och ifrågavarande penninginrättningar utbetalats i form av återbetalningspliktiga studiemedel resp. i form av studiebidrag enligt studiemedelsförordningen.

§ 22.

Genom lag den 21 maj 1964 (nr 264) höjdes maximibeloppet för sedelutgivningen fr. o. m. den 1 juli 1964 med 800 mkr till 9 200 mkr.

Under det gångna året var den utelöpande sedelmängden störst å rapportdagen den 23 december och uppgick då till 8 692 mkr, en ökning i förhållande till motsvarande dag 1963 med 439 mkr. Det lägsta utelöpande sedelbeloppet under 1964 förelåg å rapportdagen den 7 april och utgjorde då 6 884 mkr. Även den minsta procentuella ökningen i förhållande till 1963 noterades sistnämnda dag och uppgick till 2,8 %; den största procentuella ökningen registrerades den 23 oktober och utgjorde 8,5 %.

§ 23.

Angående användningen av riksbankens vinst för år 1963 torde få hänvisas till bankoutskottets memorial nr 13 år 1964.

§ 24.

Beträffande förvaltningen av riksbankens jubileumsfond hänvisas till härvid fogad bilaga I.

På framställning av kommittén för utredning rörande riksbankens jubileumsfond har 1964 års riksdag (Rskr nr 351) fattat beslut om fondens handhavande och utnyttjande i enlighet med vad bankoutskottet i sitt utlåtande nr 44 hemställt, med den ändring som föreslagits i reservation av herr Nils Theodor Larsson m. fl.

Riksdagens beslut innefattade bl. a. godkännande av stadgar för Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond. Av § 4 i dessa stadgar framgår, att verksamheten skall handhas av en styrelse, bestående av elva av riksdagen utsedda ledamöter, valda av de riksdagens valmän, som har att verkställa val av fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret. Bland styrelseledamöterna skall ingå en representant för riksbanken.

§ 25.

Jämlikt medgivande av delegerade för riksdagens verk har fr. o. m. den 1 april 1964 inrättats en e. o. bankokommissarietjänst i Be 1 för riksbankens kreditmarknadsstatistik.

På begäran av Riksbankstjänstemännens förening och Civilförvaltningens personalförbund har under året överläggningar ägt rum med representanter för dessa personalorganisationer om s. k. B- och C-listefrågor. Dessa överläggningar har lett bl. a. till uppflyttning av vissa tjänster, resp. av vissa tjänstemän personligen, till högre lönegrad. Viss ändring har också vidtagits i befodringsgången för bankens vaktmästarpersonal. Rörande det närmare resultatet av överläggningarna torde få hänvisas till fullmäktiges protokoll den 6 maj och den 17 juni 1964.

Fullmäktige har fastställt ändrade grunder för utbildning av bankaspiranter och kammarskrivare samt för deras löneställning i reglerad befodringsgång, att gälla fr. o. m. den 1 januari 1965.

Vid utgången av december 1964 uppgick riksbankens — fränsett sedeltryckeriet — lönegradsplacerade personal till 526. Därav utgjorde förordnandetjänstemännen 45, övrig s. k. bankpersonal 183, bankexpeditörer 38, biträdespersonal 178 samt vakt- och övrig personal 82.

Utöver den löneplansanställda personalen finnes vid riksbanken s. k. reservpersonal, d. v. s. personal anställd huvudsakligen för sedelräkning och i allmänhet med intermittent tjänstgöring. Av denna personal har under det gångna året i medeltal tjänstgjort ca 175 per dag. Dessutom finnes ett antal deltidsanställda städerskor och fastighetsarbetare.

§ 26.

Fullmäktige har medgivit, att riksbankens samtliga kontor fr. o. m. 1964 till vidare hålles stängda samtliga lördagar under månaderna april—september.

Någon jourtjänstgöring å sådana dagar har icke varit erforderlig, eftersom affärsbankerna under året tillämpat samma lördagsstängning som riksbanken.

§ 27.

Såsom omnämnts i fullmäktiges berättelse till 1964 års bankoutskott (§ 28) ingicks i december 1963 avtal mellan en av Kungl. Maj:t tillsatt delegation (markdelegationen) och delegerade för Stockholms stad om överlåtelse till Kronan av bl. a. den del av den för en ny riksbanksbyggnad tillsvidare reserverade tomten kvarteret Fyrmörsaren i Klara församling i Stockholm, som ägdes av staden. Avtalet har godkänts av stadsfullmäktige i Stockholm den 20 april och av Kungl. Maj:t, med stöd av riksdagens bemyndigande, den 29 juni 1964. Den närmare innebörden av avtalet framgår av Kungl. Maj:ts proposition nr 54 till 1964 års riksdag. Genom avtalet har Kronan blivit ägare till hela ifrågavarande tomt.

Fullmäktige har beslutat, att riksbanken skall tillsammans med Stockholms stad utlysa en öppen nordisk arkitekttävling om ett idéförslag till utformningen av bebyggelsen å kvarteret Fyrmörsaren och omgivande kvarter samt att kostnaderna för tävlingen skall delas mellan riksbanken och staden.

§ 28.

Inom huvudkontorets fastighet i Stockholm har under året verkställts underhållsarbeten för en kostnad av omkring 29 000 kronor.

Vid avdelningskontoren har kostnaderna för fastighetsunderhåll under året uppgått till belopp, som framgår av nedanstående sammanställning. De kontor, där kostnaderna understiger 5 000 kronor, har ej medtagits.

Kontor	Kronor	Kostnaden avser huvudsakligen:
Göteborg	7 500: —	Förstärkning av vägg i banklokalerna samt diverse målnings- och reparationsarbeten.
Halmstad	9 700: —	Reparations- och målningsarbeten i entré, trapphus samt i en bostadslägenhet.
»	21 000: —	Arbeten med gårdsfasader och hiss samt kostnader för konsult- och kontrollantarvoden i samband med dessa arbeten. (Se berättelsen till 1964 års BoU, § 29.)
Linköping	10 900: —	Reparations- och målningsarbeten i direktörs- och vaktmästarebostäderna.
Nyköping	5 400: —	Reparation och målning av yttertak.
Uppsala	10 000: —	Utbyte av värmepanna.

Beslut har vidare fattats om vissa kompletterings- och reparationsarbeten vid sedelförstöringskontoret i Tumba till en beräknad kostnad av 21 500 kronor.

Sedan telestyrelsen begärt att riksbankens förhyrning av kontorslokaler i televerkets fastighet i Umeå skulle upphöra, så snart riksbanken kunde skaffa andra lokaler, har riksbanken accepterat ett av HSB i Umeå gjort erbjudande om att mot en kontant insats och viss årshyra upplåta erforderliga lokaler för avdelningkontoret i en fastighet i staden, som är under uppförande.

§ 29.

För arbetarpersonalen vid sedeltryckeriet har nytt kollektivavtal träffats för tiden den 1 februari 1964—31 januari 1966.

Under år 1964 tillverkades ca 71,6 milj. sedlar, vilket i förhållande till 1963 års produktion betyder en minskning med ca 3,2 milj. sedlar. Till riksbanken överlämnades ca 96 milj. sedlar eller 32,5 milj. mer än närmast föregående år.

Helrotationsmaskinen har under året huvudsakligen utnyttjats för tryckning av 10-kronesedlar av ny typ. Maskinen har därvid fungerat synnerligen tillfredsställande och makulaturprocenten har varit låg. För att nedbringa färgkostnaderna har ett färgsparverk inmonterats i maskinen.

Tryckning i helrotationsmaskinen av 50-kronesedlar, ingående i den nya sedelserien, har påbörjats i slutet av året. Förberedelsearbeten för tryckning av i denna serie ingående nya 100-kronesedlar och nya 5-kronesedlar har påbörjats, varvid 100-kronesedeln är avsedd att tryckas i helrotationsmaskinen under det att annat tryckförfarande planeras för 5-kronesedeln.

Under året har sedeltryckeriet fortsatt moderniseringen av sin maskinpark. Sålunda har fyra äldre boktrycksmaskiner, inköpta för ca 30 år sedan, utgått och ersatts med två nya dylika maskiner av märket »Heidelberg».

Den i berättelsen till 1964 års bankoutskott omnämnda maskinen för plastförpackning av sedelbuntar har levererats till tryckeriet. Maskinen har icke motsvarat uppställda krav, varför förhandlingar inletts med den västtyske maskinleverantören om återgång av köpet.

Kostnaderna för sedeltryckeriets inköp av maskiner och inventarier avsedda för driften har under året uppgått till sammanlagt 335 000 kronor.

I fastigheten har värmecentralens värmepannor, vilka befunnits icke längre brukbara, utbytts mot nya och i samband därmed har vissa reparationer utförts inom värmecentralens lokaler, allt för en sammanlagd kostnad av ca 48 000 kronor.

I riksbankens bokslut har upptagits ett belopp om 1,8 mkr, som under år 1964 utbetalats för verksamheten vid sedeltryckeriet. Det faktiska resultatet av verksamheten kan bedömas först när sedeltryckeriets bokslut för året föreligger.

Sedeltryckeriets personal har sedan föregående årsskifte ökat med 5 personer och uppgick vid utgången av december 1964 till 34 tjänstemän samt 40 manliga och 26 kvinnliga kollektivavtalsanställda arbetare. Härtill kommer städningpersonal samt tillfälligt anställda, timavlönade nattvakter m. fl. samt vid sedel-

tryckeriet tjänstgörande sedelräkningsbiträden, sammanlagt 19 personer. Hela personalstyrkan utgjorde sålunda 119.

Beträffande sedeltryckeriets lokaliseringsfråga torde få hänvisas till vad därom antecknats under redogörelsen för Tumba bruk.

§ 30.

I den förvaltningberättelse rörande riksbanken, som fullmäktige avgav till bankoutskottet den 8 januari 1964, lämnades en redogörelse för tillkomsten av Aktiebolaget Tumba bruk och de förhandlingar som förts med olika personalorganisationer om anställnings- och avlöningsvillkoren för brukets personal. Såsom omnämndes i förenämnda berättelse hade före årsskiftet 1963/64 strejkvarsel utfärdats av Civilförvaltningens personalförbund, som representerar arbetarpersonalen vid bruket.

Vid de under januari 1964 fortsatta förhandlingarna, vilka under medverkan av Statens avtalsnämnd ägde rum mellan bolaget och nämnda fackförbund inför den av Kungl. Maj:t tillsatta förlikningskommissionen, kunde någon uppgörelse icke träffas. Med hänsyn härtill ansåg bolaget att det borde avstå från den planerade utbyggnaden av bruket och att den nuvarande bruksdriften borde på sikt avvecklas. Fullmäktige, som delade denna uppfattning, förklarade sig beredda att under den tid som erfordrades för en avveckling av det nuvarande bruket¹ låta riksbanken återtaga driften, och den 23 januari 1964 träffade bolaget och riksbanken avtal härom. Enligt detta avtal arrenderar riksbanken från och med den 1 februari 1964 för bruksdriften erforderliga lokaler och maskiner m. m. för en arrendesumma av 1 krona per år samt övertog för rörelsen avsedda råvaror och halvfabrikat till de à-priser, vartill de upptagits i det bokslut som riksbanken upprättade per utgången av oktober 1963, d. v. s. den tidpunkt då bolaget övertog bruket från riksbanken.² Riksbanken träffade därefter den 28 januari 1964 kollektivavtal med Civilförvaltningens personalförbund, innebärande prolongation av tidigare gällande avtal intill dess ny överenskommelse uppnåtts enligt sedvanlig förhandlingsordning.

Efter förhandlingar under medverkan av Statens avtalsnämnd träffades sedermera den 13 maj 1964 nytt kollektivavtal för arbetarpersonalen vid bruket, avseende tiden 1 februari 1964—31 januari 1966. Rörande avtalets närmare innebörd torde få hänvisas till fullmäktiges protokoll den 21 maj 1964, § 5.

Sedan vissa utredningar rörande bruket verkstälts, hemställde fullmäktige i skrivelse till bankoutskottet den 5 november 1964, att utskottet ville föreslå riksdagen att dels godkänna fullmäktiges beslut att icke fullfölja den av 1963 års riksdag beslutade utbyggnaden av pappers bruket, dels godkänna att driften vid bruket tills vidare fortsätter enligt i skrivelsen angivna riktlinjer och dels

¹ Herr Kollberg anslöt sig icke till uppfattningen, att den nuvarande bruksdriften skulle avvecklas.

² Enligt numera träffat tilläggsavtal har riksbanken på enahanda villkor likaledes per utgången av januari 1964 övertagit även det lager av färdigprodukter, som bolaget då ägde.

besluta att sedeltryckeriet skall förläggas till Tumba samt bemyndiga fullmäktige att utarbeta erforderliga förslag härför. Rörande skälen för dessa framställningar torde få hänvisas till fullmäktiges skrivelse, vilken intagits såsom bilaga 1 till bankoutskottets utlåtande 1964: 47.

Enligt vad riksdagen under hänvisning till bankoutskottets förenämnda utlåtande anmält i skrivelse nr 398 har riksdagen i anledning av fullmäktiges förenämnda framställning dels godkänt fullmäktiges beslut att icke fullfölja utbyggnaden av pappersbruket, dels godkänt att driften vid bruket fortsätter enligt av utskottet i utlåtandet angivna riktlinjer, dels uppdragit åt fullmäktige att utreda frågan om AB Tumba bruks framtida ställning, dels ock bemyndigat fullmäktige att i enlighet med vad utskottet i utlåtandet anfört verkställa utredning rörande förflyttning av sedeltryckeriet till Tumba. Riksdagens beslut innebär, att driften vid bruket icke — såsom fullmäktiges majoritet närmast förutsett — bör utformas såsom ett slututnyttjande av brukets kapitalutrustning utan att i stället åtgärder bör vidtagas för att vidmakthålla denna.

Vid den utredning rörande förflyttning av sedeltryckeriet till Tumba, som fullmäktige erhållit riksdagens uppdrag att utföra, bör enligt bankoutskottets av riksdagen godkända utlåtande beaktas frågorna om lämpligheten av dels ett sammanförande av sedeltryckeriets och postverkets frimärkstryckeri och dels en bibehållen lokal samordning av sedeltryckeriet och myntverket.

Under det gångna året har tillverkningen av rullsedelpapper uppgått till ca 89,5 ton; motvarande siffra föregående år var ca 81,3 ton, varav 62 ton tillverkades medan bruket drevs direkt av riksbanken och återstoden i AB Tumba bruks regi. Av årets leveranser av sedelpapper till banken belöper ca 6,8 ton på januari, då rörelsen bedrevs av bolaget. Under året har tillverkats arksedelpapper för 1 000 kronesedlar till en kvantitet av ca 8,6 ton, en kvantitet som beräknas räcka under åtskilliga år framåt. Under år 1963 förekom icke någon tillverkning av dylikt papper.

Försäljningen från bruket av annat papper än sedelpapper har under året uppgått till i runt tal 4,3 mkr mot ca 4,1 mkr under år 1963.

Några nämnvärda nyinvesteringar eller större reparationer avseende bruksdriften har icke skett under det gångna året.

Vid utgången av år 1964 uppgick antalet kollektivavtalsanställda arbetare vid bruket till 85, därav 32 kvinnliga, vartill kommer städningpersonal. I övrigt var i bruksdriften engagerade 16 tjänstemän och 8 arbetsledare, vilka avlönats enligt avtal mellan bolaget och vederbörande personalorganisation och för vilka riksbanken till alldeles övervägande delen haft att ersätta bolaget för dess lönekostnader m. m. Hos bolaget har dessutom varit anställd 1 arbetsledare, vilken helt avlönats av bolaget. Med tillämpning av det mellan riksbanken och bolaget träffade avtalet har ersättningen till bolagets verkställande direktör fördelats på så sätt, att riksbanken ersatt bolaget med ett belopp motsvarande vad den tidigare direktören vid bruket skulle ha uppburit om han fortfarande varit i tjänst i sådan egenskap.

Riksbanken har i princip övertagit de pensionskostnader för år 1964, som hänför sig till handpappersbruket och som tidigare redovisats bland brukets utgifter. Detta har skett på så sätt att banken påtagit sig kostnaderna för samtliga pensionärer födda 1890 eller tidigare och för efterlevande till avlidna sådana pensionärer. Det belopp som riksbanken med tillämpning härav avlastat bruket uppgår för år 1964 till omkring 142 000 kronor.

I samband med riksbankens bokslut har en ändring skett beträffande redovisningen av kostnaderna för sedelpapperet. Enligt tidigare tillämpat system framkom sedelpapperspriset som resultat av en räkneoperation: de bokföringsmässiga kostnaderna för bruket, som icke täckts av inkomsterna av civilpapperstillverkningen, fördelades på antalet levererade kilogram sedelpapper. För att få en bättre överblick över resultatet av bruksdriften har i stället fastställts ett bestämt pris för sedelpapperet, nämligen 15 kronor per kilogram under år 1964 levererat rullsedelpapper. För det arksedelpapper som levererats under året har bruket gottskrivits ett belopp av ca 244 000 kronor, utgörande 30 kronor per kilogram levererat sådant papper. Med tillämpning av dessa principer har bruket i riksbankens bokslut tillförts ett belopp av sammanlagt ca 1 230 000 kronor för till banken levererat sedelpapper.¹ Resultatet av brukets verksamhet under tiden 1 februari—31 december 1964, då bruket drivits i riksbankens egen regi, kan angivas först när brukets bokslut för nämnda tid föreligger.

Beträffande AB Tumba bruk må nämnas, att vid 1964 års ordinarie bolagsstämma samtliga styrelseledamöter och suppleanter omvalts. (Rörande styrelsens sammansättning se berättelsen till 1964 års BoU, § 31.)

§ 31.

För riktigheten av de å s. 36—42 lämnade sifferuppgifterna svarar bankkamrerna Axel Rosengren och Stig Franzén, vilka undertecknat resp. kontraserat riksbankens bokslut.

§ 32.

I n s p e k t i o n e r av avdelningskontoren har under år 1964 verkställts av vice riksbankschefen Joge vid kontoren i Västerås och Örebro;
av bankdirektören Ekengren vid kontoren i Falun, Gävle, Karlstad, Uppsala, Visby och Östersund;
av bankdirektören Åkermalm vid kontoren i Mariestad och Vänersborg;
av bankdirektören Callans vid kontoren i Göteborg, Härnösand och Umeå samt tillsammans med bankkommisariern Wormbs vid kontoret i Luleå;
av bankdirektören Laurén vid kontoren i Malmö, Halmstad, Linköping,

¹ I riksbankens bokslut upptaget belopp om ca 1 420 000 kronor för av Tumba bruk levererat sedelpapper inkluderar dels ca 160 000 kronor för sedelpapper som bolaget levererat till banken (sedeltryckeriet) under tiden nov. 1963—jan. 1964 och dels ca 30 000 kronor för särskilt papper, som av tryckeriet använts vid igångsättning av helrotationsmaskinen.

Nyköping och Växjö samt tillsammans med bankokommissarien Lemne vid kontoret i Jönköping; samt

av bankokommissarien Wormbs vid kontoren i Kalmar, Karlskrona och Kristianstad.

Föreskrivna inventeringar och undersökningar har ägt rum av huvudkontorets kassor och förvaringsrum ävensom av sedeltryckeriets och under den tid Tumba bruk förvaltats av riksbanken även av brukets kassor.

Revision genom därtill av chefen för revisionsavdelningen utsedda tjänstemän har under året verkställts vid samtliga avdelningskontor.

Berättelser från bankens samtliga avdelningskontor bilägges.

Stockholm den 7 januari 1965.

KRISTER WICKMAN

PER ÅSBRINK

EMIL AHLKVIST

GUNNAR SVÄRD

TORSTEN BENGTSO

SVEN WEDÉN

/ **Karin Winberg**

Berättelse över förvaltningen av

Riksbankens Jubileumsfond

Till fonden har under år 1964 influtit räntor till ett belopp av 16 486 726 kronor och 59 öre. Under året har utbetalats 188 864 kronor och 58 öre utgörande upplupna räntor i samband med obligationsköp. Fondens ränteöverskott kom därigenom att uppgå till 16 297 862 kronor och 1 öre.

Under året upplupna men ej uppburna räntor har i övrigt icke bokförts.

Årets ränteöverskott har disponerats för obligationsköp. På räkning i riksbanken inestår vid 1964 års slut 26 195 kronor och 96 öre.

Fondens ställning per den 31 december 1963 och 1964 framgår av följande utdrag ur räkenskaperna, som upptar de ursprungligen övertagna obligationerna till de bokföringsvärden, varmed de överfördes till fonden, och därefter tillkomna obligationer till de faktiska inköpsvärdena.

Balansräkning

per 31 december 1963 och 1964

<i>Tillgångar</i>	1963	1964
Statsobligationer	Kr 124 999 750:—	Kr 127 441 625:—
Hypoteksinrättingars obligationer »	139 816 500:—	» 139 816 500:—
Kommunobligationer	» 1 590 000:—	» 7 840 000:—
Industriobligationer	» —	» 7 584 100:—
På räkning i riksbanken	» 4 308:95	» 26 195:96
	Kr 266 410 558:95	Kr 282 708 420:96
<i>Skulder</i>		
Kapitalkonto	Kr 266 410 558:95	Kr 282 708 420:96

Vinst- och förlusträkning

Utgifter

	1963	1964
Utbetalda räntor	Kr 202 154: 17	Kr 188 864: 58
Ränteöverskott	» 15 382 645: 83	» 16 297 862: 01
	Kr 15 584 800: —	Kr 16 486 726: 59

Inkomster

Influtna räntor	Kr 15 584 800: —	Kr 16 486 726: 59
-----------------------	------------------	-------------------

Stockholm den 7 januari 1965

KRISTER WICKMAN

PER ÅSBRINK

EMIL AHLKVIST

GUNNAR SVÄRD

TORSTEN BENGTSON

SVEN WEDÉN

/ Karin Winberg

Valutastyrelsens berättelse

Till Herrar Fullmäktige i Sveriges Riksbank

Valutastyrelsen får härmed lämna följande berättelse för år 1964 angående sitt verksamhetsområde.

Förordnande gavs under året om fortsatt valutareglering intill den 1 juli 1965.

Under året har tre sparbanker ansökt om och erhållit auktorisation som försäljningsställe för resevaluta.

Vad beträffar *kapitalbetalningarna* genomfördes vissa ändringar i valuta-bestämmelserna. Den högre kurssättningen i utlandet än i Sverige på vissa svenska aktier, omnämnd i berättelsen för år 1961, upphörde under året. Detta förhållande gav anledning uppmjuka reglerna om utlandssvenskars förvärv av svenska aktier; under senare delen av året har gällt att utlandssvenskar, som efter utflyttningen haft fast bostad i utlandet minst ett kalenderår, medgivits att, då fråga varit om varaktigt förvärv, utan begränsning till beloppet inköpa och utföra svenska aktier. Spärrade värdepappersdepåer för denna kategori utlandssvenskar har friställts. Vid återköp från utlandet av på svenska kronor lydande svenska värdepapper erfordrades tidigare riksbankens tillstånd, när beloppet översteg 50 000 kronor i det enskilda fallet; denna inskränkning upphävdes. Tidigare gällde att en emigrant medgavs utföra intill 100 000 kronor vid utflyttningstillfället och resterande tillgångar, sedan han vistats utomlands tre kalenderår utöver utflyttningsåret. Denna kvalifikationstid ändrades till att omfatta ett kalenderår utöver utflyttningsåret. Nyssnämnda belopp av 100 000 kronor per person har bibehållits oförändrat. Reglerna för överföring av arvslott och betalningar under försäkringsavtal ändrades i vad avser i utlandet bostatt svensk medborgare på motsvarande sätt. Överföring medgives sålunda numera under förutsättning att vederbörande icke haft fast bostad i Sverige det senast förflutna kalenderåret; tidigare gällde även härvidlag tre kalenderår.

På de *kommersiella krediternas* område har redan tidigare enligt valutaförordningen gällt att importör är oförhindrad att ta i anspråk kredit direkt från sin utländske säljare förutsatt att krediten ligger inom ramen för vad som är vedertaget inom branschen. Härutöver har riksbanken, i överensstämmelse med av Sverige biträdda ändringar i OECD:s stadga för liberalisering av kapitalrörelser, under året förklarat sig beredd lämna svensk exportör tillstånd att upptaga kredit i utlandet för finansiering av exportörens egen kreditgivning i samband med förestående export och svensk importör tillstånd att upptaga kredit i utlandet för finansiering av förestående import, allt under förutsättning att kredi-

terna överensstämmer med normal kommersiell praxis. Under nyssnämnda betingelse är riksbanken även beredd medgiva, att valutabank ger kredit, avsedd att finansiera viss bestämd export- eller importaffär, till svensk exportörs respektive svensk importörs utländske kontrahent och att banken refinansierar sådan kredit genom motsvarande upplåning i utlandet.

Tillstånd till *finansiell upplåning utomlands* lämnades under året för 951 mkr. Häri ingick svenska varvs och redares lån med 565 mkr, övriga svenska exportindustriers lån med 13 mkr, finansiering av investeringar i utlandet med 106 mkr och utländska bolags lån till dotterbolag i Sverige med 235 mkr. Tillstånden har hittills utnyttjats för 571 mkr.

Tillstånd till *direkta investeringar i utlandet* lämnades under året för 747 mkr. Av beloppet avsågs 106 mkr, ingående i summan ovan för finansiell upplåning, anskaffas genom upplåning i utlandet.

De lämnade tillstånden till *direkta investeringar i Sverige från utlandets sida* uppgick under året till 360 mkr, varav 235 mkr, ingående i redovisningen ovan om finansiell upplåning, avsågs tillhandahållas i form av lån från investerarnas sida.

Närmare uppgifter om de direkta investeringarna lämnas i bifogade promemoria.

Å valutastyrelsens vägnar:

Sven Jøge

G. Åkermalm

Stockholm den 2 januari 1965

P M

I bilagor redovisas beviljade tillstånd till svenska direkta investeringar i utlandet, tabellerna 1 och 2, samt utländska i Sverige, tabellerna 3 och 4.¹

Tillstånd till svenska direkta investeringar i utlandet har under tioårsperioden 1955—1964 lämnats till ett sammanlagt belopp av 3 192 mkr. I tabell 1 redovisas de årliga beloppen med fördelning på länderområden.

Den tendens till ökning av investeringstillstånden, som kan konstateras för tioårsperioden, har under 1964 accentuerats. Tillstånd lämnades 1964 för ett sammanlagt belopp av 747 mkr jämfört med 391 mkr 1963. Under året har en stark ökning ägt rum på praktiskt taget samtliga länderområden. Störst är den på EEC-området, där tillståndsgivningen uppgår till 278 mkr 1964 mot 79 mkr 1963 och 155 mkr 1962.

I tabell 2 redovisas under 1962, 1963 och 1964 lämnade investeringstillstånd med fördelning på verksamhetstyp (försäljningsföretag, övriga företag) samt äldre företag och nyetableringar.

Då produktionsföretag i regel är avsevärt mer kapitalkrävande än försäljningsföretag, är det naturligt att — såsom framgår av tabellen — tillstånden till investeringar avseende gruppen övriga företag beloppsmässigt överstiger tillstånden för gruppen försäljningsföretag. Tillstånden till investeringar i försäljningsföretag uppgår sålunda 1964 endast till ca 10 % av totalbeloppet.

Under den period fr. o. m. 1958, för vilken statistik föreligger om investeringarnas fördelning på redan etablerade företag och nyetableringar, har som regel tillstånden till investeringar i de förra företagen beloppsmässigt överstigit tillstånden till investeringar i de senare. I fråga om »övriga» företag utvisade emellertid statistiken 1963 en ändring i detta avseende beträffande EFTA, ett förhållande som gäller även 1964 och då framträder även för EEC och Nordamerika.

Vad beträffar antalet nyetableringar visar nämnda statistik en — med undantag för 1962 — obruten och för åren 1963 och 1964 starkt stegrad årsvis ökning. Totala antalet nyetableringar under perioden 1958—1964 uppgår till 1 249 st. fördelat med 682 st. på försäljningsföretag och 567 st. på »övriga» företag. En

¹ Definitioner:

EFTA:	Danmark, Norge, Portugal, Schweiz, Storbritannien, Österrike; fr. o. m. 1964 inkluderas i uppgifterna även Finland.
EEC:	Belgien, Frankrike, Italien, Luxemburg, Nederländerna, Västtyskland.
Nordamerika:	Canada, USA.
U-länder:	enligt OECD:s förteckning.
Försäljningsföretag:	företag vilkas ändamål enbart är försäljning av svenska exportprodukter utomlands respektive utländska i Sverige.
Övriga företag:	företag av skiftande art; beloppsmässigt huvudsakligen utvinnings-, tillverknings- och sammansättningsföretag (produktionsföretag).

tendens till ändring i relationen mellan företagen är emellertid märkbar under senare år innebärande att de »övriga» företagens andel av totalantalet ökar. Förändringen sammanhänger huvudsakligen med ändringar i förhållandet mellan företagsgrupperna vid investeringar i EFTA och EEC.

Utnyttjandet av tillstånden torde, om än utdraget över relativt lång tid, sannolikt vara högt. 1962 års tillstånd har under åren 1962, 1963 och 1964 utnyttjats till 93 %.

Tillstånd till direkta investeringar i Sverige från utlandets sida har under året lämnats för 360 mkr, vilket innebär en avsevärd minskning i förhållande till år 1963. Beloppet för sistnämnda år torde dock kunna betraktas såsom exceptionellt högt.

Beträffande utnyttjandegraden må nämnas, att 1962 års tillstånd under åren 1962, 1963 och 1964 utnyttjats till 86 %.

I tabell 3 redovisas totalbeloppen av investeringstillstånd lämnade åren 1960—1964 med fördelning på de länderområden, från vilka investeringarna avsetts, och i tabell 4 under åren 1962, 1963 och 1964 lämnade tillstånd med fördelning på verksamhetstyp samt äldre företag och nyetableringar.

Tabell 1. Tillstånd till direkta investeringar i utlandet 1955—1964

Mkr

År	EFTA	EEC	Nordamerika	U-länder ¹	Övriga	Totalt
1955	28,1	28,6	11,8	62,5	5,6	136,6
1956	14,7	29,7	20,1	63,5	7,4	135,4
1957	35,9	43,1	46,4	61,3	4,6	191,3
1958	18,7	40,1	18,4	88,1	5,5	170,8
1959	32,0	162,2 ²	62,7	91,8	7,9	356,6 ²
1960	44,5	65,1	9,0	149,8	19,9	288,3
1961	53,9	78,4	12,0	183,2	18,0	345,5 ³
1962	133,5	154,6	51,9	42,9	47,2	430,1 ³
1963	161,7	79,4	9,9	119,6	20,2	390,8 ³
1964	227,3	278,1	80,0	156,8	4,7	746,9 ³

¹ Siffrorna uppvisar till följd av viss omgruppering år 1960 av länderna smärre avvikelser i förhållande till i tidigare årsredogörelser angivna.

² Beloppet inkluderar extraordinärt stora reinvesteringar av vinstmedel, 117 mkr, företagna till följd av utländska skattebestämmelser.

³ Fr. o. m. 1961 inkluderas i beloppen även upplåning i utlandet för investering därstädes.

Tabell 2. Tillstånd till direkta investeringar i utlandet 1962—1964
Verksamhetstyp och nyetableringar

Mkr

	1962		1963		1964	
	Antal	Belopp	Antal	Belopp	Antal	Belopp
<i>Totalt</i>		430,1		390,8		746,9
försäljningsföretag		72,0		64,1		72,0
övriga		358,1		326,7		674,9
därav nya under året	150	104,9	201	195,4	275	418,5
försäljningsföretag	69	7,9	109	13,5	126	13,8
övriga	81	97,0	92	181,9	149	404,7
<i>Härav:</i>						
<i>EFTA</i>		133,5		161,7		227,3
försäljningsföretag		13,4		22,3		31,3
övriga		120,1		139,4		196,0
därav nya under året	67	47,7	94	113,8	140	153,2
försäljningsföretag	34	3,0	60	5,5	75	9,2
övriga	33	44,7	34	108,3	65	144,0
<i>EEC</i>		154,6		79,4		278,1
försäljningsföretag		24,2		20,8		11,3
övriga		130,4		58,6		266,8
därav nya under året	34	42,4	43	29,4	74	147,3
försäljningsföretag	14	2,6	17	4,0	33	3,1
övriga	20	39,8	26	25,4	41	144,2
<i>Nordamerika</i>		51,9		9,9		80,0
försäljningsföretag		21,2		6,9		3,9
övriga		30,7		3,0		76,1
därav nya under året	11	1,8	9	3,7	9	60,7
försäljningsföretag	8	1,4	5	1,8	5	0,2
övriga	3	0,4	4	1,9	4	60,5
<i>U-länder</i>		42,9		119,6		156,8
försäljningsföretag		8,1		10,6		24,7
övriga		34,8		109,0		132,1
därav nya under året	23	12,6	43	47,5	48	53,8
försäljningsföretag	5	0,7	18	1,6	11	0,9
övriga	18	11,9	25	45,9	37	52,9

Tabell 3. Tillstånd till direkta investeringar i Sverige
från utlandets sida 1960—1964

Mkr					
År	EFTA	EEC	Nordamerika	Övriga	Totalt
1960	91,2	9,9	33,0	0,2	134,3
1961	49,4	48,5	68,0	0,5	166,4
1962	247,1	46,9	27,1	0,8	321,9
1963	354,8	38,4	354,6	6,2	754,0
1964	138,0	53,5	155,5	12,9	359,9

Tabell 4. Tillstånd till direkta investeringar i Sverige från utlandets sida
1962—1964

Verksamhetstyp och nyetableringar

	Mkr					
	1962		1963		1964	
	Antal	Belopp	Antal	Belopp	Antal	Belopp
Totalt		321,9		754,0		359,9
försäljningsföretag		52,4		137,8		206,0
övriga		269,5		616,2		153,9
därav nya under året	91	197,9	125	54,0	126	90,4
försäljningsföretag	58	9,0	78	13,9	70	24,0
övriga	33	188,9	47	40,1	56	66,4
Härav:						
EFTA		247,1		354,8		138,0
försäljningsföretag		11,8		78,5		103,2
övriga		235,3		276,3		34,8
därav nya under året	49	186,1	57	27,9	75	27,0
försäljningsföretag	30	2,8	42	3,9	38	1,9
övriga	19	183,3	15	24,0	37	25,1
EEC		46,9		38,4		53,5
försäljningsföretag		27,1		10,8		10,9
övriga		19,8		27,6		42,6
därav nya under året	15	7,9	20	10,8	21	39,1
försäljningsföretag	12	3,5	11	1,5	13	1,1
övriga	3	4,4	9	9,3	8	38,0
Nordamerika		27,1		354,6		155,5
försäljningsföretag		13,3		47,8		79,4
övriga		13,8		306,8		76,1
därav nya under året	13	3,4	37	13,4	28	23,4
försäljningsföretag	9	2,6	19	8,0	17	20,5
övriga	4	0,8	18	5,4	11	2,9